

Ministerie van Economische Zaken

Aanwijzingsbesluit

Natura 2000-gebied # =<

Noordhollands Duinreservaat

Natura 2000-gebied Noordhollands Duinreservaat

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op het Uitvoeringsbesluit (EU) 2016/2335 van de Commissie van 9 december 2016 tot vaststelling van een tiende bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2016, L 353), op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad;

Gelet op artikel 2.1, zevende lid, en artikel 9.1, tweede en derde lid, van de Wet natuurbescherming;

BESLUIT:

Artikel 1

- Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Noordhollands Duinreservaat**.
- De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
 - H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
 - H2190 Vochtige duinvalleien
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
 - H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
- De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG:
 - H1014 Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)
 - H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

Artikel 2

- Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
- De in artikel 1 genoemde speciale beschermingszone vormt het Natura 2000-gebied **Noordhollands Duinreservaat**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 2.1, vierde lid, van de Wet natuurbescherming is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 3

- De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
- Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken
w.g. Martijn van Dam
d.d. 30 juni 2017

Dit aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet.

Het aanwijzingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de rechtbank. Ingevolge artikel 8:7, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht is bevoegd de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan de indiener van het beroepschrift zijn woonplaats in Nederland heeft. Indien de indiener van het beroepschrift geen woonplaats in Nederland heeft, is bevoegd de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan het bestuursorgaan zijn zetel heeft. Het rechtsgebied is te bepalen aan de hand van de volgende website:

www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Paginas/Werk-en-rechtsgebieden-rechtbanken.aspx.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Noordhollands Duinreservaat inhoudende de aanwijzing als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrictlijn

1 INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Noordhollands Duinreservaat aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied Noordhollands Duinreservaat, waarbij instandhoudingsdoelstellingen worden toegevoegd.

Dit gebied was al als zodanig aangewezen bij besluit van 22 juni 2015 (PDN/2015-087, Stcrt. 2015, 19348). Tegen dit besluit is beroep aangetekend, hetgeen heeft geleid tot de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 14 december 2016 (zaaknummer 201506712/1/R2), waarbij het besluit is vernietigd. De Afdeling heeft daarbij de voorlopige voorziening getroffen "dat het gebied Noordhollands Duinreservaat geldt als aangewezen als Natura 2000-gebied ter uitvoering van de Habitatrictlijn zoals is gebeurd bij besluit van 22 juni 2015, kenmerk PDN/2015-087, met dien verstande dat dit gebied mede geldt als aangewezen voor de habitatsoort "gevlekte witsnuitlibel" (H1042)." Ingevolge de vernietiging van het aanwijzingsbesluit van 22 juni 2015 dient het gebied opnieuw te worden aangewezen waarbij het vastgestelde gebrek is hersteld. Dit besluit voorziet daarin. De enige wijziging ten opzichte van het besluit van 22 juni 2015 is het toevoegen van de gevlekte witsnuitlibel.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en habitatsoorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

In artikel 2 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten. In dit deel van het besluit is het Natura 2000-gebied Noordhollands Duinreservaat gevormd uit het Habitatrictlijngebied, waarbij instandhoudingsdoelstellingen zijn toegevoegd. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 3 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting wordt de aanwijzing op grond van de Habitatrictlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen "behoud", "uitbreiding" en "verbetering" gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de oppervlakte en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied medebepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit van het leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de omvang van het leefgebied en van

“behoud” of “verbetering” van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van “behoud” of “uitbreiding” van de populatie.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B is toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen en omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

Met ingang van 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming van kracht, waardoor de doelstellingen ten aanzien van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het voormalige beschermde natuurmonument Duinen van Bergen geen onderdeel meer uitmaken van de instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000-gebied¹.

¹ Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 was van rechtswege reeds de status als beschermd natuurmonument vervallen. Ingevolge artikel 12.1 van de Wet natuurbescherming is van rechtswege ook de status vervallen van de 0,8 ha die buiten het Natura 2000-gebied lag.

2 AANWIJZING HABITATRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Noordhollands Duinreservaat aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als "Habitatrichtlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze Richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Noordhollands Duinreservaat" en onder nummer NL9801080 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio². Het gebied is onder meer aangewezen voor vier prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Dit Habitatrichtlijngebied wordt voortaan aangeduid als Natura 2000-gebied Noordhollands Duinreservaat (landelijk gebiedsnummer 87).

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006)³. Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)⁴.

Het Natura 2000-gebied Noordhollands Duinreservaat ligt in de provincie Noord-Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Bergen, Beverwijk, Castricum en Heemskerk.

² Beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (2004/813/EG). PB EU 2004, L 387/1. Laatstelijk vervangen door Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2015/72/EU van 3 december 2013 tot vaststelling van een achtste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2015, L 18/385).

³ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁴ Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

3 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het Noordhollands Duinreservaat is een karakteristiek voorbeeld van een Nederlands duinlandschap, zoals dat in de loop der eeuwen ontstaan is als gevolg van een samenloop van geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden en menselijk handelen. Het is een biologisch, morfologisch, hydrologisch en landschappelijk geheel van duinen met natte en vochtige duinvalleien, duingraslanden, struwelen, bossen en ruigten. Het ligt op de overgang van de kalkrijke naar de kalkarme duinen. Het gebied behoort in zijn algemeenheid tot de kalkrijke duinen; er is echter een verloop in kalkrijkdom te zien. Het meest noordelijke stuk, ten noorden van Bergen aan Zee, is, evenals het aangrenzende gebied Schoorlse duinen, kalkarm. De vegetatie weerspiegelt de kalkgehalten in de bodem: in het uiterst noordelijke deel komen kalkarme vegetaties met kraaiheide, kruipwilg, buntgras en dergelijke voor, ten zuiden van Bergen aan Zee overgaand in kalkrijke duingraslanden met duinsterretje en zeedorpenvegetaties, zoals bij Wijk aan Zee en Egmond aan Zee. Een aanzienlijk deel van het gebied is bebost met naaldbossen en loofbossen, die voor een deel zeer oud zijn.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Noordhollands Duinreservaat behoort tot het Natura 2000-landschap "Duinen".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrictlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die van mindere kwaliteit zijn. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen⁵.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁶.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart (datum kaartproductie: 04-05-2017). Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit de duinen tussen Bergen aan Zee in het noorden (aansluitend op de Schoorlse Duinen) en Beverwijk in het zuiden. De westgrens loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Aan de oostzijde wordt de grens voor een groot deel bepaald door de provinciale wegen N511 (Heerenweg), N512 (Herenweg), de bebouwde kom of agrarisch cultuurgronden.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ongeveer 5.240 ha. Het voormalige beschermde natuurmonument Duinen bij Bergen met een omvang van ongeveer 1.230 ha valt in het geheel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Voor de exacte oppervlakten wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Deze cijfers betreffen de bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁷:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (°)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.

⁵ De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁶ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 16 en 25.

⁷ Wijzigingen aangeduid met (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit.

- Verharde wegen, die ook reeds tekstueel zijn geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- Het parkeerterrein in Bakkum aan Zee is ook op kaart uitgezonderd. (°)
- De begrenzing is afgestemd op die van het (voormalige) natuurmonument opdat deze geheel binnen het Habitatrictlijngebied valt (zie paragraaf 3.5 voor afwijking op deze beleidsregel).
- De zeewaartse begrenzing van het gebied is gelegd op de duinvoet van het buitenduin (zie ook volgende paragraaf), zoals ook gold voor het natuurmonument.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is gelet op de kadastrale inschrijving⁸, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (°)

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op een aantal plaatsen aangepast. De volgende gebiedsdelen zijn uit de begrenzing verwijderd omdat deze geen relevante Natura 2000-waarden bevatten of geen bijdrage leveren aan de instandhouding van het gebied. Ook kan het voorkomen dat er sprake is van een onlogische begrenzing of betreft het gebiedsdelen met beperkte waarde gelet op intensief menselijk gebruik.

- Smalle duinstrook (1,6 ha) ten zuidwesten van de bebouwing van Bergen aan Zee.
- Gedeelte van de bebouwde kom aan de noordzijde van Egmond aan Zee (7,2 ha).
- Camping De Egmond en aangrenzend sportveld (°), Egmond aan Zee (13 ha).
- Campings Bakkum en Geversduin in Castricum (resp. 55 en 18 ha) en Camping Berenweide in Heemskerk (2, 2 ha). In vergelijking tot het ontwerp is ook de uitbreiding van camping Bakkum (Commandeursveld) uitgezonderd. (°)
- Begraafplaats Onderlangs bij Castricum (2,1 ha).
- Pompstation Wim Mensink in Heemskerk (5,8 ha).
- Langs de Oudendijk (Heemskerk) zijn enkele agrarische percelen zonder actuele Natura 2000-waarden uit de begrenzing verwijderd (3,3 ha); (°)
- Gedeelte van de bebouwde kom aan de noordzijde van Wijk aan Zee (1,7 ha);

De volgende gebiedsdelen zijn aan het gebied toegevoegd wegens aldaar voorkomende habitatwaarden in aansluiting op reeds begrensde gebied:

- Duinterrein rond Pompstation Bergen (3,4 ha): integraal onderdeel duingebied;
- Bosstroken aan de binnenduinrand bij Egmond aan den Hoef (5,2 ha, onderdeel PWN-gebied van het Noordhollands Duinreservaat);
- Egmond aan Zee rond voormalig gemeentehuis (1,6 ha, reeds opgenomen in aanmelding), vanwege het voorkomen van grijze duinen (H2130; PWN⁹); (°)
- Broekakkers ten noorden van Egmond-Binnen (3,7 ha), vanwege het voorkomen van duinbossen (H2180; PWN); (°)
- Westert en Vennewater bij Egmond-Binnen (103 ha; onderdeel PWN-gebied): Grijze duinen (H2130) en Vochtige duinvalleien (H2190);
- Twee percelen ten noorden van klooster bij Egmond-Binnen (7,9 ha), vanwege het voorkomen van vochtige duinvalleien (H2190) en ontwikkeling van kalkrijke grijze duinen (H2130A) (één van beide percelen grotendeels in aanmelding; 4,5 ha); (°)
- Twee percelen (eigendom Landschap Noord-Holland, beheer PWN; 3,6 ha) nabij Nieuwe Schulpweg (Land van de Berg, Kerkeland), die recent zijn omgevormd tot natte duinvallei met het oog op ontwikkeling van vochtige duinvalleien (H2190); (°)
- Koningsbosch bij Bakkum-Noord (10 ha; onderdeel PWN-gebied): Grijze duinen (H2130) en Duinbossen (H2180A). Dit is minder dan in ontwerp (19 ha) omdat op de betreffende percelen geen habitatype aanwezig is of ontwikkeld kan worden; (°)

⁸ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) is dit besluit, wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking ingeschreven.

⁹ Eigendom Provincie Noord-Holland, beheer Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN)

- Driehoek van Boreel en aangrenzende duinstrook (5,6 ha; onderdeel PWN-gebied) ten behoeve van de uitbreiding van vochtige duinvalleien (H2190). Op deze voormalige landbouwgrond heeft het habitattype zich door sterke binnenduinrandkwel en gevoerde verschalingsbeheer snel weten te ontwikkelen;
- Oostelijke uitloper van het Tussenduin (Heemskerk, circa 11 ha) wegens aanwezigheid habitattypen duinbossen en duindoornstruwelen (H2180A en H2160); (°)
- Duinterrein ten oosten van Heliomare (2,7 ha, waarvan 2 ha reeds waren opgenomen in het ontwerpbesluit) wegens de aanwezigheid van met name het habitattype grijze duinen (H2130A);
- Dorpsduinen, Vuurbaaksduin, Paasduin en Zee van Staal (64 ha, deels PWN-gebied): aanwezigheid van met name de habitattypen witte duinen (H2120), grijze duinen (H2130AB), duindoornstruwelen (H2160) en kruipwilgstruwelen (H2170).

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermten of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

Met betrekking tot het grensverloop langs de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in dit gebied: De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

4 NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen¹⁰. Op alle vermelde Natura 2000-waarden is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrichtlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrichtlijngebied is geselecteerd. Van elke Natura 2000-waarde waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.3 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrichtlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing van het Habitatrichtlijngebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I¹¹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrichtlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁷.

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
Verkorte naam Witte duinen

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)

H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Duinheiden met kraaihei

betreft de subtypen:

H2140A *Duinheiden met kraaihei (*vochtig*)

H2140B *Duinheiden met kraaihei (*droog*)

H2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
Verkorte naam Duinheiden met struikhei

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

¹⁰ Prioritaire habitattypen en habitatsoorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

¹¹ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).

- H2170** Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 Verkorte naam Kruiplwilgstruwelen
- H2180** Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
 Verkorte naam Duinbossen
 betreft de subtypen:
H2180A Duinbossen (*droog*)
H2180B Duinbossen (*vochtig*)
H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)
- H2190** Vochtige duinvalleien
 Verkorte naam Vochtige duinvalleien
 betreft de subtypen:
H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)
H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)
H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)
H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*)
- H6410** Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
 Verkorte naam Blauwgraslanden
- H7210** *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
 Verkorte naam Galigaanmoerassen

4.2.2 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II¹¹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁷.

- H1014** Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)
- H1042** Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van "drie belangrijkste gebieden" per subtype. Voor prioritaire habitattypen¹⁰ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden" en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van "vijf belangrijkste gebieden" per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor één habitatype, dat in voldoende mate in gebieden is vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd (slijkgrasvelden (H1320)). De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹². In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

¹² De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

Habitattype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Noordhollands Duinreservaat ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H2120	5	5	ca. 2.400	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	nee
*H2130A	5	5	ca. 4.000	A1 (15-30%)	B1 (2-6%)	ja
*H2140	10	9	ca. 1.700	B1 (2-6%)	C (<2%)	ja
*H2150	10	10	ca. 200	B2 (6-15%)	C (<2%)	nee
H2160	5	5	ca. 4.500	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	nee
H2180A	3	3	ca. 4.000	A1 (15-30%)	B2 (6-15%)	nee
H2180C	3	3	ca. 1.500	A1 (15-30%)	B2 (6-15%)	ja

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitattype kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor het betreffende habitattype.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriterium ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitattype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitattype in hectaren.
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied, uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Oppervlakte van het habitattype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied. (Niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor prioritaire soorten¹⁰ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden". Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹³. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹². In de onderstaande tabel zijn de habitatsoorten vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitatsoorten waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Noordhollands Duinreservaat ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1014	Nauwe korfslak	5	5	ca. 124	B2 (6-15%)	B1 (2-6%)	nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor de betreffende soort.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriterium ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin de soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Landelijke voortplantingspopulatie in exemplaren of aantal bezette kilometerhokken.
- (d) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Populatiegrootte in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied.

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrictlijngebied

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Noordhollands Duinreservaat is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebied van de soort waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soort binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

¹³ Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeeprrik (H1095), elft (H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfjforen (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd aan bijlage II.

Het habitatype witte duinen (H2120) ligt langs de kustzijde van het hele duingebied. In grote lijnen worden de witte duinen landinwaarts opgevolgd door grijze duinen, *kalkrijk* (H2130A) en grijze duinen, *kalkarm* (H2130B), die ten zuiden van Egmond aan Zee een mozaïek vormen met duindoornstruwelen (H2160) dat in het uiterste zuiden van het gebied een aaneengesloten areaal vormt. Landinwaarts bevinden zich duinbossen, *droog* (H2180A), met name bij Bergen en Heemskerk. Op lage delen in de grijze duinen, *kalkrijk* (H2130A) bevinden zich in het hele gebied vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B). Het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (H2190C) komt voor nabij Egmond Binnen. Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (H2190D) komen verspreid voor in het hele gebied in laaggelegen delen. Grijze duinen, *heischraal* (H2130C) komen algemeen voor tussen Bergen aan Zee en Egmond aan Zee en in mindere mate bij Egmond Binnen. Duinheiden met kraaihei, *vochtig* (H2140A) en duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B) bevinden zich in het noorden van het gebied tot Egmond aan Zee. Ook duinheiden met struikhei (H2150) komen vooral in het noordelijk deel voor, in samenhang met vochtige duinvalleien, *open water* (H2190A) en in hoofdzaak binnen een brede strook met droge duinbossen (H2180A). Vochtige duinvalleien, *open water* (H2190A) komen verder vooral voor als infiltratiekanalen. Kruiwilgstruwelen (H2170) en duinbossen, *vochtig* (H2180B) bevinden zich vooral in het middenduin tussen Bergen aan Zee en Egmond Binnen. Kruiwilgstruwelen (H2170) komen verder lokaal voor langs de infiltratiekanalen. Duinbossen, *binnenduinrand* (H2180C) komen verspreid voor langs de hele binnenduinrand, met een zwaartepunt bij Castricum. Blauwgraslanden (H6410) en Galigaanmoerassen (H7210) komen zeer plaatselijk voor onder andere even ten zuiden van Bergen aan Zee. De nauwe korfslak (H1014) komt verspreid in het gebied op diverse locaties voor.

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 2.1, vierde lid, van de Wet natuurbescherming nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor zover van toepassing is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en (vogel)soorten. Bij broedvogelsoorten met een regionale doelstelling is in de toelichting aangegeven wat in een bepaalde periode de minimale en maximale bijdrage van het betreffende gebied aan het regionale doelniveau is geweest.

In bijlage B van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per Natura 2000-waarde.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

De situatie ten tijde van het publiceren van het aanwijzingsbesluit is bepalend voor wat onder 'behoud' moet worden verstaan en vanaf welk niveau 'uitbreiding' en 'verbetering' nagestreefd moet worden. De instandhoudingsdoelstellingen moeten in dit gebied dus zó begrepen worden, dat het behoudsniveau van de habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten betrekking heeft op oppervlakte en kwaliteit, respectievelijk omvang en kwaliteit leefgebied en omvang populatie, zoals aanwezig in 2015¹⁴. Dit is tevens het niveau van waaraf 'uitbreiding' en 'verbetering' nagestreefd moet worden.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;

¹⁴ Weliswaar is het aanwijzingsbesluit van 22 juni 2015 in de beroepsprocedure vernietigd, maar blijkens de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State gold het gebied nog steeds als aangewezen zoals is gebeurd bij besluit van 22 juni 2015.

2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrictlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H2120 Witte duinen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het zoveel mogelijk toelaten van verstuiving is van belang voor verbetering van de kwaliteit van het habitatype witte duinen, voor de ontwikkeling van het habitatype grijze duinen (H2130) en voor de nieuwvorming van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190). Momenteel is met zo'n 250 ha hier het grootste spontane stuivende gebied van de Hollandse duinen aanwezig. Vanwege de breedte van het dungebied zijn hier geen conflicten met de veiligheid en zijn uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit mogelijk. Dit is vooral van belang voor uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit habitatype grijze duinen (H2130).

H2130 *Grijze duinen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A), grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C).

Toelichting Uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit van het habitatype grijze duinen is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitatype in Europa. Bovendien betreft het hier één van de gebieden met een grote oppervlakte aan grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en bovendien enkele fraaie voorbeelden van grijze duinen, *heischraal* (subtype C). Daardoor levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel van het habitatype. De oppervlakte kan tijdelijk afnemen door uitbreiding van witte duinen (H2120), als tussenstadium bij uitbreiding en kwaliteitsverbetering van grijze duinen. De doelstelling geldt voor alle subtypen van dit habitatype.

H2140 *Duinheiden met kraaihei

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit duinheiden met kraaihei, *vochtig* (subtype A) en behoud oppervlakte en kwaliteit duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B).

Toelichting Het habitatype duinheiden met kraaihei komt over een beperkte oppervlakte voor, doordat het zich hier aan de zuidgrens van het verspreidingsgebied bevindt. Het betreft zowel duinheiden met kraaihei, *vochtig* (subtype A) als duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B).

H2150 *Duinheiden met struikhei

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Duinheiden met struikhei komen in goed ontwikkelde vorm en aanzienlijk oppervlak voor. Op een andere locatie komen enkele kleine heidevelden voor. Het gebied levert wat betreft de oppervlakte een aanzienlijke bijdrage aan het landelijke doel voor het habitatype. Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd.

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen witte duinen (H2120), grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan.

Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen is over voldoende oppervlakte aanwezig en landelijk niet bedreigd. Uitbreiding van het habitatype kan een bedreiging vormen voor onder meer habitatype witte duinen (H2120) en grijze duinen (H2130). Het type komt lokaal in goede kwaliteit (met veel struweelsoorten) voor, op locaties die niet conflicteren met de doelstellingen voor habitatypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190). Op dergelijke locaties is behoud van belang. Achteruitgang ten gunste van eerder genoemde habitatypen moet vooral uit matig ontwikkelde vormen worden gerealiseerd. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig ontwikkeld worden beoordeeld.

H2170 Kruiwilgstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan.

Toelichting Het habitatype kruiwilgstruwelen is momenteel vooral aanwezig in matig ontwikkelde kwaliteit en lokaal in goede kwaliteit. Het gebied levert momenteel wat betreft de oppervlakte een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel van het habitatype. Matig ontwikkelde delen kunnen worden omgevormd naar jongere successiestadia van habitatype vochtige duinvalleien (H2190), waaruit dan op den duur weer voor een deel goed ontwikkelde vormen van habitatype kruiwilgstruwelen kunnen ontstaan.

H2180 Duinbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) en behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, *vochtig* (subtype B).

Toelichting De habitatypen duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) komen met een zeer grote oppervlakte voor en duinbossen, *vochtig* (subtype B) met een grote oppervlakte, waardoor het gebied een grote bijdrage levert aan het landelijke doel van het habitatype. De arealen met duinbossen, *droog* (subtype A) en *vochtig* (subtype B) hebben voor het grootste deel een goede kwaliteit en voor een deel matige kwaliteit. Het areaal van subtype C omvat meer habitat van matige kwaliteit dan van goede kwaliteit. Er is potentie voor verbetering van de kwaliteit van het vochtige subtype.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D), uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit van vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C).

Toelichting Alle subtypen komen met een beperkte oppervlakte in matige tot goede kwaliteit voor. Voor subtypen *open water* (subtype A) en *hoge moerasplanten* (subtype D) is er potentie voor uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. Van het kalkrijke subtype (subtype B) is de kwaliteit goed en is er potentie voor vergroting van de oppervlakte.

H6410 Blauwgraslanden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype blauwgraslanden komt met een klein oppervlakte voor en is van matige tot goede kwaliteit. De kwaliteit kan worden verbeterd in de binnenduinrand.

H7210 *Galigaanmoerassen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

Toelichting In de vastelandsduinen tussen Noordwijk en Den Helder zijn galigaanvegetaties zeer zeldzaam. Het habitatype galigaanmoerassen komt over een kleine oppervlakte matig ontwikkeld voor in enkele valleien in dit gebied. Er is weinig potentie om de kwaliteit te verbeteren.

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

H1014 Nauwe korfslak

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Bij recente inventarisaties zijn op verschillende locaties in het gebied nauwe korfslakken aangetroffen. Het gebied levert een belangrijke bijdrage aan het behoud van de soort in Nederland.

H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Doel Uitbreiding oppervlak en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting Uitbreiding van het oppervlak van het leefgebied en uitbreiding van de populatie is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor deze soort in Europa. De soort plant zich (met zekerheid vanaf 2014) op één locatie in het gebied voort: de 'ijsbaan van Castricum'. De kwaliteit van het bestaande leefgebied is voldoende, maar het is belangrijk dat ook andere vochtige duinvalleien (die reeds tot H2190 behoren) door deze soort worden gekoloniseerd, waardoor de populatie zich kan uitbreiden en daardoor minder kwetsbaar wordt. Dit proces is al gaande. De uitbreiding van het oppervlak van het leefgebied wordt dus gerealiseerd middels de beoogde uitbreiding van de oppervlakte van H2190A (met de instandhoudingsdoelstelling uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit).

Bijlage A is niet van toepassing op dit besluit.

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

- B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
- B.2 Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)
- B.3 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B.4 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied aangewezen voor het habitatype duinheiden met struikhei (H2150). Het habitatype komt vooral in het noordelijk deel van het gebied voor in relatief grote oppervlakte.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410). Blauwgraslanden zijn onder meer aanwezig ten zuiden van Bergen aan Zee, en ten zuiden van Egmond aan Zee bij Reggers Sandervlak.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype galigaanmoerassen (H7210). Het habitatype komt onder andere voor even ten zuiden van Bergen aan Zee.

B.2 Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)

- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor de vogelsoorten paapje (A275) en tapuit (A277). De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrictlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

B.3 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elke Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. In het geval van habitattypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. Indien kwaliteit een rol heeft gespeeld in de bepaling van de gebiedenselectie voor habitattypen is dit tekstueel toegelicht. In het geval van soorten betreft de relatieve bijdrage het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen, aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C = <2%

In de kolom "Bronvermelding" zijn de terreinbeherende organisaties en andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend, met vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd. Verklaring gebruikte afkortingen: AWD = Waternet, beheerder Amsterdamse

Waterleidingduinen, DZH = Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, NPZK = Nationaal Park Zuid-Kennemerland, PWN = Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, SBB = Staatsbosbeheer.

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitattypen:

H2120 – Witte duinen			
Landelijke oppervlakte ca. 2.400 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
004	Duinen Terschelling	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
005	Duinen Ameland	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
087	Noordhollands Duinreservaat	B2 (6-15%)	Landschap Noord-Holland 2010
123	Zwin & Kievittepolder	C (G, <2%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013

- (a) De letter "G" in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende grensoverschrijdende ecologische eenheid te vormen binnen het internationale verspreidingsgebied van het habitatype.

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn voor het habitatype witte duinen (H2120) de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)¹⁵. Op grond van de huidige kennis voldoen de volgende gebieden aan het criterium van "belangrijkste gebieden": Waddenzee (001), Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005) en Noordhollands Duinreservaat (087). Deze gebieden herbergen elk meer dan 150 ha van dit habitatype. Zwin & Kievittepolder (123) kan hieraan als grensoverschrijdend gebied worden toegevoegd. Het gebied grenst aan het door Vlaanderen aangemelde "SBZ Duinen inclusief IJzermonding en Zwin" (420 ha) met onder meer dit habitatype.

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk			
Landelijke oppervlakte ca. 4.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
088	Kennemerland-Zuid	A2 (30-50%)	Aanwijzingsbesluit 2013
087	Noordhollands Duinreservaat	A1 (15-30%)	Landschap Noord-Holland 2010
097	Meijndel & Berkheide	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013
096	Coepelduynen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2010
100	Voornes Duin	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2008
004	Duinen Terschelling	B1 (R, 2-6%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2009

- (a) De letter "R" in deze kolom geeft aan dat het een gebied is opgenomen teneinde voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied.

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn voor het prioritaire habitatype grijze duinen (H2130) de volgende tien gebieden geselecteerd: Duinen Schiermonnikoog (006), Duinen Terschelling (004), Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁶, Noordhollands Duinreservaat (087), Kennemerland-Zuid (088), Coepelduynen (096), Meijndel & Berkheide (097), Voornes Duin (100), Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)¹⁵ en Kop van Schouwen (116). Toen niet behorend tot de tien belangrijkste gebieden, maar reeds eerder (1996) aangemeld voor dit habitatype: Duinen Den Helder – Callantssoog (084) (Lijstdocument 2004). In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype in drie subtypen verdeeld (*kalkrijk*, *kalkarm* en *heischraal*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. Voor het subtype *kalkrijk* (H2130A) zijn in de tabel op grond van de huidige kennis de vijf belangrijkste gebieden vermeld. De eerste drie betreffen de gebieden met het grootste aandeel in de

¹⁵ Destijds bekend als Duinen Goeree.

¹⁶ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol.

landelijke oppervlakte van het subtype. In Coepelduynen en Voornes Duin heeft het subtype een kleinere oppervlakte dan in enkele andere gebieden, maar het subtype is in beide gebieden vanwege de grote soortenrijkdom kwalitatief beter ontwikkeld. Uit het oogpunt van geografische spreiding kan daaraan nog Duinen Terschelling worden toegevoegd. Dit gebied herbergt de grootste oppervlakte van dit subtype in het Waddengebied.

H2140 – *Duinheiden met kraaihei			
Landelijke oppervlakte ca. 1.700 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A2 (30-50%)	Aanwijzingsbesluit 2009
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
086	Schoorlse Duinen	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2010
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013
003	Duinen Vlieland	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
087	Noordhollands Duinreservaat	B1 (2-6%)	Landschap Noord-Holland 2010
005	Duinen Ameland	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2009
006	Duinen Schiermonnikoog	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2009
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2013

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende zeven gebieden geselecteerd: Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁶, Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005), Zwanenwater & Pettemerduinen (085)¹⁷, Schoorlse Duinen (086)¹⁸ en Noordhollands Duinreservaat (087). Ten tijde van deze aanmelding was het habitatype niet in subtypen verdeeld. In het Natura 2000 doelendocument (2006) worden voor dit habitatype twee subtypen onderscheiden, namelijk duinheiden met kraaihei, *vochtig* (H2140A) en duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B). Op grond van de beschikbare oppervlaktegegevens is differentiatie naar de twee subtypen (nog) niet mogelijk, waardoor thans de belangrijkste gebieden voor het habitatype als geheel in bovenstaande tabel zijn vermeld. Naast de zeven gebieden in de oorspronkelijke selectie blijkt het habitatype in nog twee gebieden aanwezig: Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het totaal komt hiermee op negen gebieden. Hiervan bevat Duinen Terschelling veruit het grootste voorkomen van dit habitatype in ons land, met bijna 50% van de landelijke oppervlakte.

H2150 – *Duinheiden met struikhei			
Landelijke oppervlakte ca. 200 ha ¹⁹			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
004	Duinen Terschelling	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
086	Schoorlse Duinen	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2010
087	Noordhollands Duinreservaat	B2 (6-15%)	Landschap Noord-Holland 2010
003	Duinen Vlieland	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
005	Duinen Ameland	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
088	Kennemerland-Zuid	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
099	Solleveld & Kapittelduinen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2011
116	Kop van Schouwen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
098	Westduinpark & Wapendal	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2011

¹⁷ Destijds bekend als Duinen Zwanenwater en Pettemerduinen.

¹⁸ Destijds bekend als Duinen Schoorl.

¹⁹ De geschatte landelijke oppervlakte is aangepast, zie voor een toelichting aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitattype de volgende vier gebieden geselecteerd: Kennemerland-Zuid (088), Westduinpark & Wapendal (098), Solleveld & Kapittelduinen (099)²⁰ en Kop van Schouwen (116). Ten gevolge van het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens is gebleken dat dit prioritaire habitattype in totaal in tien duingebieden voorkomt. Met name Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Terschelling (004) en Schoorlse Duinen (086) herbergen een aanzienlijke oppervlakte duinheiden met struikhei. Deze drie gebieden zijn hiermee de belangrijkste gebieden voor dit habitattype. Verder blijkt dit habitattype ook voor te komen in Duinen Vlieland (003), Duinen Ameland (005) en Noordhollands Duinreservaat (087) die elk meer dan 2% van de landelijke oppervlakte bevatten.

H2160 – Duindoornstruwelen			
Landelijke oppervlakte ca. 4.500 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2013
097	Meijndel & Berkheide	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013
087	Noordhollands Duinreservaat	B2 (6-15%)	Landschap Noord-Holland 2010
116	Kop van Schouwen	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2008
002	Duinen en Lage Land Texel	B1 (R, 2-6%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2009

(a) De letter "R" in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van het habitattype.

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitattype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁶, Kennemerland-Zuid (088), Meijndel & Berkheide (097), Voornes Duin (100) en Kop van Schouwen (116). Door het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens is gebleken dat de oppervlakte van dit habitattype in de gebieden Noordhollands Duinreservaat (087) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) groter is dan aanvankelijk gedacht. Deze gebieden voldoen hiermee aan het criterium "belangrijkste gebieden". Het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is vooral van belang vanuit het oogpunt van voldoende geografische spreiding.

H2180A – Duinbossen, droog			
Landelijke oppervlakte ca. 4.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage^a	Bronvermelding
087	Noordhollands Duinreservaat	A1 (15-30%)	Landschap Noord-Holland 2010
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2013
097	Meijndel & Berkheide	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013

(a) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) werd dit habitattype in twee subtypen onderscheiden: Zomereikverbond (*Quercion roboris*) en Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*) die overeenkomen met de huidige subtypen "droog" (subtype A) en "binnenduinrand" (subtype C). Voor elk van beide subtypen zijn drie gebieden geselecteerd. Voor het eerstgenoemde subtype betreffen dit Schoorlse Duinen (086)¹⁸, Kennemerland-Zuid (088) en Manteling van Walcheren (117).

Op grond van de huidige kennis zijn de gebieden met de grootste oppervlakte van dit subtype: Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid, met elk meer dan 15% van de landelijke oppervlakte. Meijndel & Berkheide (097) komt op de derde plaats op basis van de oppervlakte van dit subtype in het gebied.

²⁰ Dit gebied is uitgebreid met Kapittelduinen, de naam is veranderd in Solleveld & Kapittelduinen (099).

H2180C – Duinbossen, binnenduinrand

Landelijke oppervlakte ca. 1.500 ha

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage ^a	Bronvermelding
087	Noordhollands Duinreservaat	A1 (15-30%)	Landschap Noord-Holland 2010
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2013
099	Solleveld & Kapittelduinen	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2011

- (a) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) werd dit habitattypen in twee subtypen onderscheiden: Zomereikverbond (*Quercion roboris*) en Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*) die overeenkomen met de huidige subtypen "droog" (subtype A) en "binnenduinrand" (subtype C). Voor elk van beide subtypen zijn drie gebieden geselecteerd. Voor het laatstgenoemde subtype betreffen dit Noordhollands Duinreservaat (087), Meijendel & Berkheide (097) en Voornes Duin (100).

Op grond van de huidige kennis zijn de gebieden met de grootste oppervlakte van dit subtype: Noordhollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid (088), met elk meer dan 15% van de landelijke oppervlakte. Solleveld & Kapittelduinen (099) vormt het derde belangrijkste gebied op basis van de oppervlakte van dit subtype.

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitatsoort:

H1014 – Nauwe korfslak

Landelijke populatie: ca. 125 kilometerhokken

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2013
097	Meijendel & Berkheide	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2013
100	Voornes Duin	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2008
087	Noordhollands Duinreservaat	B2 (6-15%)	Stichting Anemoon 2008
099	Solleveld & Kapittelduinen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2011
154	Geleenbeekdal	C (R, <2%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013

- (a) De letter "R" in deze kolom geeft aan dat het gebied is opgenomen teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van deze soort.

Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor de nauwe korfslak (H1014) de volgende gebieden geselecteerd: Geleenbeekdal (154), Voornes Duin (100), Kennemerland-Zuid (088), Meijendel & Berkheide (097) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)¹⁵. De belangrijkste gebieden op basis van recente gegevens blijken Kennemerland-Zuid, Meijendel & Berkheide en Voornes Duin te zijn, waar de soort in meer dan 20 kilometerhokken is aangetroffen. Op de vierde en vijfde plaats komen het Noordhollands Duinreservaat (087) en Solleveld & Kapittelduinen (099). Hieraan kan uit het oogpunt van voldoende geografische spreiding nog Geleenbeekdal worden toegevoegd.

B.4 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

Voor zover de hier vermelde gebiedsdoelen en relatieve bijdragen betrekking hebben op de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten deze worden beschouwd als "indicatieve" opgaven en kunnen ze nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling²¹ is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De landelijke doelstellingen vormen een kader voor de formulering van instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau. De gebiedsdoelen bij elkaar "opgeteld", eventueel tezamen met een opgave buiten het Natura 2000-netwerk, hebben als som het landelijke doel. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-waarde vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom "Besluit") staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-waarden die zijn toegevoegd ten opzichte van het ontwerpbesluit, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen. De instandhoudingsdoelstellingen die om deze reden op behoud zijn gesteld en daarmee afwijken van de landelijke doelstelling voor de betreffende Natura 2000-waarde, zijn in de tabellen gemarkeerd met een x. Regels in cursief betreffen complementaire doelen. Deze zijn in de tabellen opgenomen omdat ze nog in de vigerende besluiten staan vermeld. Deze doelen zullen niet langer in aanwijzingsbesluiten worden opgenomen (zie bijlage C, paragraaf 4.1). Bij broedvogels wordt in de kolom "Populatie" tevens aangegeven of er sprake is van herstel dan wel uitbreiding (↑). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 3 van deze bijlage.

B.4.1 Habitatrichtlijn: habitattypen

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

²¹ De landelijke doelomschrijving in deze paragraaf beperkt zich in principe tot behoud/uitbreiding oppervlakte (of omvang leefgebied) en behoud/verbetering kwaliteit (leefgebied), in geval van soorten en vogels aangevuld met het doel voor behoud/uitbreiding populatie. Voor de volledige formulering van de landelijke doelen inclusief toelichting wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (2006).

099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

(b) Achteruitgang van het oppervlakte ten gunste van het habitatype grijze duinen (H2130) is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land, is geen verbeterdoelstelling neergelegd (bijvoorbeeld Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitatype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudopgave geformuleerd. In Westerschelde & Saeftinghe is een behoudopgave geformuleerd omdat daar weinig mogelijkheden zijn voor verbetering van de kwaliteit. Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire habitatype grijze duinen (H2130).

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk

Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). Het zwaartepunt van grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) ligt in de duinen tussen

Bergen en Den Haag. De landelijke staat van instandhouding voor subtype A is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Solleveld & Kapittelduinen (099), Zwin & Kievittepolder (123)) gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudopgave, omdat het habitatype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm

Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoolse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitatype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitatype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Kennemerland-Zuid (088) en Solleveld & Kapittelduinen (099) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. In Kennemerland-Zuid biedt de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte. Voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen is gekozen voor een behoudsdoelstelling voor het aspect oppervlakte, vanwege de relatief geringe bijdrage aan de landelijke doelstelling.

H2130C – *Grijze duinen, heischraal**Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit**

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypen grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling voor het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitattypen in dit gebied reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van het oppervlakte. In het gebied Duinen Goeree & Kwade hoek (101) is het habitattypen reeds over voldoende oppervlakte aanwezig en zijn er geen potenties voor verdere uitbreiding. Er is wel een verbeteropgave voor de kwaliteit van het habitattypen in dit gebied.

H2140A – *Duinheiden met kraaihei, vochtig**Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit**

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud ^b	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen kruipwilgstruwelen (H2170) of vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan²².
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van het habitattypen vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan²².
- (c) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitattypen als geheel. Het was niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen duinheiden met kraaihei, *vochtig* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan.

²² Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085) wordt, in afwijking van het landelijk doel, behoud van de kwaliteit nagestreefd, omdat het habitatype hier momenteel reeds in goede kwaliteit aanwezig is.

H2140B – *Duinheiden met kraaihei, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B1	conform ontwerp

(a) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitatype als geheel. Het was niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. In elk geval zijn alle duingebieden waar dit habitatype in goed ontwikkelde vormen en in de grootste omvang aanwezig is, opgenomen in het Natura 2000-netwerk. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan.

Wat betreft de landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is deze neergelegd in de twee kerngebieden voor subtype B: Duinen Terschelling (004) en Schoorlse Duinen (086). Deze gebieden bevatten een grote oppervlakte van dit habitatype en hier zijn goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in afwijking van het landelijk doel.

H2150 – *Duinheiden met struikhei					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duinheiden met struikhei

is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor het gebied Solleveld & Kapittelduinen (099) gekozen voor verbetering van de kwaliteit, omdat de kwaliteit in dit gebied de laatste jaren enigszins achteruit is gegaan en er kansen voor verbetering zijn.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen witte duinen (H2120), grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen [in het betreffende gebied] niet afneemt²².

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een "ten gunste formulering" toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen in de "ten gunste formulering" van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2170 – Kruipwilgstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	B1	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

(a) Lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190)²².

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype kruipwilgstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De lokale uitbreiding- en verbeteringdoelstelling ligt in het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het habitatype komt hier in geringe mate voor in matige tot goede kwaliteit en het gebied heeft goede potentie voor herstel.

H2180A – Duinbossen, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

(a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitatypes grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)²².

(c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *droog* (subtype A) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het voorkomen van duineikenbos (subtype A) in Europa is vrijwel beperkt tot Nederland. Vanwege de zeer grote verantwoordelijkheid die Nederland heeft voor dit habitatype wordt, in de gebieden waar goede

mogelijkheden hiervoor zijn, uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is voornamelijk op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. Ook in het Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (086) wordt uitbreiding van de oppervlakte van dit subtype nagestreefd en realistisch geacht. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Westduinpark & Wapendal (098) en Solleveld & Kapittelduinen (099) is het beheer reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Schoorlse Duinen (086) en Voornes Duin (100) bestaan goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit.

H2180B – Duinbossen, *vochtig*

Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit... ^a

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x

(a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte.

(b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)²².

(c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. De kwaliteitsdoelstelling van Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel, omdat hier weinig potentie voor kwaliteitsverbetering is. Ook in de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085) en Voornes Duin (100) wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot het landelijk doel, omdat hier reeds een goed ontwikkelde oppervlakte van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) aanwezig is.

H2180C – Duinbossen, *binnenduinrand*

Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x

086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)²².
- (b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan²³. Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitattype op de Waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2190A - Vochtige duinvalleien, open water

Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Voor het gebied Noordhollands Duinreservaat is het doel op het aspect kwaliteit aangepast van behoud naar verbetering. Het blijkt dat in het gebied potenties zijn voor verbetering van de kwaliteit van dit habitattype.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de

²³ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect kwaliteit. Echter op het aspect oppervlakte wijkt het landelijk doel af, omdat Nederland een relatief zeer groot belang heeft voor het habitatype. Er geldt een behoudsdoelstelling als er in het gebied geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Vlieland (003). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Grevelingen (115) is er een behoudsdoelstelling geformuleerd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

H2190C – Vochtige duinvalleien, ontkalkt**Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit**

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B1	doel aangepast ^a
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x

- (a) De doelstelling is aangepast van uitbreiding naar behoud van de oppervlakte. Omdat 90% van het gebied bestaat uit kalkrijk duin, is er weinig potentie voor kalkarme vochtige duinvalleien. Uitbreiding zou vragen om verhoging van de grondwaterstand, wat ten koste zou gaan van duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B) als gevolg van overgang naar duinheiden met kraaiheide, *vochtig* (H2140A).

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijk doelstelling sluit hierop aan. Er geldt een behoudsdoelstelling als in het gebied zeer beperkte of geen herstellmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Schiermonnikoog (006). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190D – Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten**Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit**

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

- (a) De doelstelling is aangepast van behoud naar verbetering van de kwaliteit. Het blijkt dat in het Noordhollands Duinreservaat potentie is voor verbetering van de kwaliteit van dit subtype.
- (b) Achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B), is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect oppervlakte; voor het aspect kwaliteit wijkt de landelijke doelstelling echter af. Hiervoor is gekozen vanwege het zeer grote relatieve belang dat Nederland heeft voor het habitatype en bovendien om het hydrologische herstel, dat reeds is ingezet voor het habitatype, optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanewater & Petteerderuinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempeland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"²⁴. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

H7210 – *Galigaanmoerassen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgrveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	conform ontwerp
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitatype galigaanmoerassen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha galigaanmoerassen in Nederland is bijna de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten

²⁴ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke kwaliteitsdoelstelling sluit hierop aan. Ondanks dat ook de staat van instandhouding op het aspect oppervlakte matig ongunstig is, geldt voor de oppervlakte landelijk een behoudsdoelstelling. De reden hiervoor is dat het landschapsecologisch nauwelijks uitvoerbaar is om de aanwezige oppervlakten uit te breiden. Slechts in enkele gebieden zijn goede potenties voor uitbreiding van de oppervlakte. In deze gebieden wordt deze mogelijkheid benut en wijkt de doelstelling dan ook af van het landelijk doel. Dit betreft de gebieden Weerribben (034), De Wieden (035) en Oostelijke Vechtplassen (095), waar uitbreiding van de oppervlakte beoogd wordt om het habitatype duurzaam te behouden en de kwaliteit te verbeteren. Ook in het gebied Botshol (083) liggen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte, waarmee het habitatype ook bij verdere verlanding behouden kan worden.

Ook het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype biedt niet in alle gebieden evenveel potentie. Het meest kansrijk is de kwaliteitsverbetering in het Natura 2000-landschap Meren en Moerassen in combinatie met het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). De verbeteropgave is daarom onder andere neergelegd in de gebieden Weerribben, De Wieden en Oostelijke Vechtplassen. Ook in de gebieden Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) zijn goede kansen voor kwaliteitsverbetering. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (onder andere Duinen en Lage Land Texel (002), Rottige Meenthe & Brandemeer (018) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085)) en de geringe potentie voor kwaliteitsverbetering (onder andere Alde Feanen (013), Noordhollands Duinreservaat (087) en Korenburgerveen (061)).

B.4.2 Habitatrichtlijn: soorten

H1014 – Nauwe korfslak						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de nauwe korfslak is op het aspect leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hier niet op aan. De matig ongunstige staat van instandhouding wordt veroorzaakt door de toestand van de duinen, verreweg het belangrijkste leefgebied. De hoeveelheid geschikt habitat (met name populierenbos) vertoont hier een lichte afname. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste neemt door natuurlijke successie in de duinen de oppervlakte eikenbos toe. Ten tweede worden populierachtigen en daarmee vergelijkbare soorten op veel plaatsen gekapt omdat ze niet als inheems worden beschouwd. De landelijke behoudsdoelstelling wordt met deze ontwikkelingen een behoorlijke opgave. In de kalkrijke duinen moeten leefgebieden voor de soort (per saldo) behouden blijven voor behoud van de populatie. Alle gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling die gericht is op behoud. Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van deze soort om adequate bescherming mogelijk te maken.

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel**Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie**

N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	conform ontwerp
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "zeer ongunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen voor Holtingerveld (029) en het Lonnekermeer (051) geldt een aangepaste opgave. Het perspectief voor de soort is in deze gebieden reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

Deze motivering gaat in op de zienswijzen die zijn ingediend naar aanleiding van het ontwerpbesluit van 2006. Deze motivering betreft vrijwel steeds aspecten waarover reeds op 22 juni 2015 een besluit is genomen. Daarom worden ze nu ongewijzigd herhaald. Alleen ten aanzien van de gevlekte witsnuitlibel is de motivering gewijzigd. Daarnaast is de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming in de beantwoording verwerkt.

1 INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden. Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en het bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijkkluidende zorgen geuit.

Er is destijds besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord²⁵ is op hoofdlijnen het gevoerde beleid uiteengezet. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op het aanwijzingsbesluit van dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

Bij de beantwoording van de zienswijzen zijn ook de provinciale beschouwingen op de zienswijzen betrokken.

Voor het gebied Noordhollands Duinreservaat zijn ten aanzien van het eerste ontwerp-aanwijzingsbesluit 127 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

Op 3 mei 2017 is een nieuw ontwerp-aanwijzingsbesluit gepubliceerd, omdat het besluit van 22 juni 2015 vernietigd was door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op 14 december 2016. Dit ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft in de periode van 3 mei tot en met 13 juni 2017 ter inzage gelegen. Er zijn in deze periode geen zienswijzen ingediend.

²⁵ Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

2.1 ALGEMEEN

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, waaronder "beschermingsstatus". Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie "aanwezig maar verwaarloosbaar" geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de beoordeling van de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 zijn opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de Richtlijn voorschrijft. Door doelstellingen op te nemen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor alle soorten en habitattypen en dus ook voor die soorten en habitattypen waarvoor het gebied niet is geselecteerd, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebieden behoort.

Insprekers wijzen verder op documenten die in een eerdere fase van het proces ter beoordeling zijn aangeboden, waarop men wijzigingen heeft voorgesteld en ten aanzien waarvan wijzigingen zijn doorgevoerd in de ontwerpbesluiten. Het betreft onder andere de profielendocumenten 2006²⁶ en gebiedendocumenten uit 2005. Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde reacties worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen in het selectieproces van Habitatrichtlijngebieden

Zoals in het Verantwoordingsdocument (2003)²⁷ beschreven staat, heeft de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap van de selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en met de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort is in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en waar de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie

²⁶ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁷ Ministerie van LNV (2003): "Verantwoordingsdocument". Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrichtlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap van de selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of de totale populatie van een soort binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde "belangrijkste" gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende landelijke dekking te halen. Daarnaast is bekeken of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort wordt voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars zijn hiervoor als leidraad gebruikt:

- < 20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende dekkingsgraad beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- > 60% is over het algemeen voldoende dekking.

Hierbij is uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen binnen het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten. Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd (zie hoofdstuk 2). Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument (2004)²⁸ is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmelding van 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004)²⁹ bevat een Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrictlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en

²⁸ Ministerie van LNV (2004): "Lijstdocument". Overzicht van gebiedsselectie voor de Habitatrictlijn. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁹ Ministerie van LNV (2004): Reactiedocument aanmelding Habitatrictlijngebieden. Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in het kader van Natura 2000. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek "Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied". Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de Richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen. De aanmelding vindt uitsluitend op ecologische gronden plaats. Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de Richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot habitattypen en soorten waarvoor het gebied is geselecteerd en dat er met betrekking tot de overige habitattypen en soorten van bijlage II geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden daarom niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen of de soorten waarvoor het gebied is geselecteerd geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Op het standaardgegevensformulier dat naar de Europese Commissie gaat moeten alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens moeten geregeld worden geactualiseerd. Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie "aanwezig maar verwaarloosbaar". Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme oppervlakte of slechts incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het habitatype of de soort zich in dit gebied niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeacht de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie zijn dan ook geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er is per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van het ontwerp-aanwijzingsbesluit van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure en afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord is de selectieprocedure uitvoerig beschreven en is uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Deze werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te

wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit is in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet. Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

2.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE PROCEDURE

Een inspreker heeft een vergelijking gemaakt tussen de doelstellingen zoals deze worden gecommuniceerd via de website en via de CD-ROM. In een vergelijking met de site Natura 2000 van het ministerie van LNV waarop de aangemelde gebieden staan, blijkt een groot aantal verschillen te bestaan tussen de informatiedragers. Hierdoor is niet precies duidelijk wat de voorstellen inhouden.

Het is niet duidelijk waarop inspreker doelt. Het gepubliceerde ontwerpbesluit is zowel geplaatst op de website van het ministerie van LNV als op de CD-rom. In het algemeen geldt dat verschillen tussen aangemelde natuurwaarden en instandhoudingsdoelstellingen in de aanwijzingsbesluiten voortkomen uit nieuwe gegevens over waar de natuurwaarden voorkomen.

3 REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Insprekers hebben aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur: delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur. Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn in delen van het gebied. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten.

Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1 van het Natura 2000 doelendocument (2006)³⁰ uitvoerig uiteen is gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: er is gestreefd naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheereenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- "Cement tussen de bakstenen": de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het "cement tussen de bakstenen", maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.
- Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing van onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden,

³⁰ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

- Nationale Parken, Vogelrichtlijngebieden en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdpijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

De herbegrenzing is doorgevoerd op basis van technische en/of inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrictlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermd en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden.

Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan de hand van kadastrale perceelsgrenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen

Gebleken is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrictlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Meebegrenzen van nieuwe natuur

Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht. Nieuwe natuur is meebegrensd indien (in geval van een Habitatrictlijngebied) één van de volgende situaties van toepassing is:

1. wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied (de natuurwaarden zijn al aanwezig of zullen conform vastgestelde plannen worden ontwikkeld). Het betreffende natuurdoel dient uiteraard invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied.
2. wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij verwerving van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur (zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord). De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria. Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringsgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebrengt. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Bufferzones en exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven

Een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn daarbij bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend"³¹.

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie).

Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, steigers, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke aard meestal ongeschikt. Eventuele uitzonderingen op deze algemene regel zijn opgenomen in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting van het besluit. Ook mijnbouwinrichtingen en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.

Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaren), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het best per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde, wordt het bestaand gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Een inspreker merkt op dat kaartbijlage A in het ontwerp-aanwijzingsbesluit behoort tot het ontwerp-aanwijzingsbesluit van Meijndel & Berkheide 097).

Dit is een terechte opmerking. De betreffende kaartbijlage behoort niet in dit besluit maar in dat van Meijndel & Berkheide (097). Bijlage A is in dit besluit alleen van toepassing op enkele wijzigingen in de begrenzing van het beschermd natuurmonument Duinen bij Bergen.

Een inspreker vraagt in de gebiedsbeschrijving (paragraaf 3.1) een tekst op te nemen over de combinatie van de functies waterwinning en natuur.

³¹ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De gebiedsbeschrijving geeft een beschrijving van hoe het gebied eruit ziet en indien van toepassing hoe het ontstaan is, vrij van waarden en functies van het gebied. Het beheerplan is de plaats voor een dergelijke toelichting.

Meerdere insprekers menen dat de grens niet aan de slootkant aan de overzijde van het Natura 2000-gebied gelegen moet zijn. De insprekers vrezen bij nieuwe spuit- en bemestingszones dat het beteembare oppervlak hierdoor vermindert.

De betreffende zinnen die opgenomen zijn in paragraaf 3.4 van het ontwerp zijn vervallen omdat de grens op de kaart nu doorslaggevend is.

Een inspreker zou graag als grens de gemiddelde hoogwaterlijn hanteren. De Provincie Noord-Holland is (mede)eigenaar van het strand tot aan deze lijn. De inspreker meent dat uit het oogpunt van natuurbehoud ongewenste ontwikkelingen op het strand hiermee beter tegen zijn te gaan.

Een inspreker verzoekt de strook tussen de duinvoet en de gemiddelde laagwaterlijn een beschermde status te geven. De inspreker geeft aan dat de bescherming van de Natuurbeschermingswet zich uitstrekt tot de duinvoet, en die van de Vogelrichtlijn tot de gemiddelde laagwaterlijn. De strook strand vormt een landschapsecologische eenheid tussen de ondiepe kustzee en het duingebied, die tot uiting komt in een beschermde status, aldus de inspreker.

Een inspreker vreest dat de embryonale duinen (H2110) voor een deel buiten de bescherming van de Natuurbeschermingswet blijven omdat door natuurlijke afwisseling van groei en afslag de duinvoet geen juridisch goed te definiëren term is. Langs grote delen van het gebied is een tweede, langere zeereep ontstaan aan de voet van de oude, hoge zeereep. De inspreker vraagt of met de voet van de zeereep de oude of de nieuwe zeereep, bestaande uit embryonale duinen (H2110), wordt bedoeld, en wanneer deze grens dan wel of niet westwaarts verschuift.

De zienswijzen zijn niet overgenomen. Het strand herbergt geen waarden waarvoor het gebied is aangewezen (zie ook Nota van Antwoord 2007, paragraaf 2.2.3). De westgrens van het gebied ligt op de duinvoet (conform de grens van het beschermd natuurmonument "Duinen van Bergen"). In dit geval betreft dit globaal de zeewaartse grens van het habitatype witte duinen in het buitenduin (H2120).

Een inspreker verzoekt het deelgebied bij landgoed 't Oude Hof niet binnen de begrenzing op te nemen. De inspreker meent dat dit deel redelijk dicht bij de bebouwde kom van Bergen ligt, met de daarbij behorende activiteiten. Daarnaast vreest de inspreker de uitstralingseffecten van het gebied op het eigen bedrijf.

De zienswijze is niet overgenomen. 't Oude Hof gelegen aan de westzijde van Bergen bestaat grotendeels uit zomereiken-beukenbos dat behoort tot het habitatype duinbossen (H2180A). Om die reden maakte het bosgebied ook al deel uit van het in 1995 aangewezen beschermde natuurmonument dat in zijn geheel in het Natura 2000-gebied is opgenomen.

Een inspreker, die zijn gronden in het duingebied graag geheel ziet opgenomen, geeft aan dat het bosje achter de tennisbaan in Wimmenum diens eigendom is.

De zienswijze is overgenomen. De grens liep door de rand van het betreffende bosje dat behoort tot het habitatype duinbossen (H2180C).

Een inspreker geeft aan dat natuurgebied Lioba (ten zuiden van Egmond-Binnen) in concept wel was opgenomen binnen de begrenzing, maar in het ontwerpbesluit ten onrechte is aangemerkt als "kampeerterein bij Egmond-Binnen (4,8 hectare)." Dit natuurgebied is waardevol als kwelzone, en als gradiëntrijke binnenduintrand.

De zienswijze is overgenomen. De grens van het oorspronkelijk in 2003 aangemelde gebied is op de betreffende plek weer hersteld wegens aanwezigheid van vegetaties van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190).

Een inspreker vraagt om bij huizen en erven in 't Woud de eigendomsgrenzen aan te houden en vraagt waarom dit niet via de standaardexclavering kan plaatsvinden.

De zienswijze is overgenomen. Woningen, andere bebouwing, erven en tuinen zijn zoveel mogelijk ook op kaart uitgezonderd (zie Nota van Antwoord 2007, paragraaf 2.2.7), waarbij vaak kadastrale lijnen konden worden gevolgd.

Een inspreker meent dat Broekakkers niet is aangewezen ondanks de kwalificatie als vochtig binnenduinrandbos. In het ontwerp-aanwijzingsbesluit staat wel aangegeven dat "bosstroken aan de binnenduinrand bij Egmond aan de Hoef" zijn toegevoegd. De inspreker kan dit niet plaatsen, maar mocht hiermee Broekakkers bedoeld zijn, dan is dit niet op de kaart weergegeven. Daarnaast omvat het perceel Broekakkers circa 3,5 hectare, en niet de in het ontwerp-aanwijzingsbesluit genoemde 5,2 hectare.

De zienswijze is overgenomen. Het betreffende bosje van de Broekakkers (3,7 ha) is toegevoegd wegens de aanwezigheid van het habitatype duinbossen (H2180). Het vormt een geheel met een stuk wel begrensd deel duinbos.

Een inspreker verzoekt een duin bij het voormalige gemeentehuis in Egmond aan Zee op te nemen binnen de begrenzing. Dit deelgebied kwalificeert ondermeer voor het habitatype grijze duinen (H2130).

De zienswijze is overgenomen. Het vormt een geheel met het aansluitende duingebied en bestaat vooral uit het habitatype grijze duinen (H2130A). Overigens maakte dit al deel uit van het aangemelde gebied. De aanwezige bebouwing was te ruim verwijderd (de grens liep door de bebouwde kom van Egmond aan Zee).

Een inspreker vraagt waarom het sportveld van Egmond aan Zee binnen de begrenzing is opgenomen.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van de begrenzing. Het sportveld, gelegen aan de rand van het duingebied ten noordwesten van de Nollenweg, is verwijderd omdat er geen relevante Natura 2000-waarden aanwezig zijn of anderszins bijdraagt aan de instandhouding van het gebied.

Een inspreker geeft aan dat het Land van de Berg aan de Nieuwe Schulpweg te Egmond-Binnen niet is aangewezen, en verzoekt dit alsnog te doen.

De zienswijze is overgenomen. Het bedoelde perceel, dat recent is omgevormd tot natte duinvallei met duinrel, is toegevoegd wegens de ingezette ontwikkeling van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190).

Een inspreker merkt op dat een aantal van bij zijn agrarische ondernemingen in gebruik zijnde percelen aan de Cieweg, Luttk Cie, Strengweg en Voorweg (Heemskerk) deel uitmaken van het Noordhollands Duinreservaat.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven tot aanpassing van de begrenzing. Geen van de kadastraal door de inspreker aangeduide percelen maakt deel uit van het aangewezen gebied. Tussen de Rijksstraatweg en de Duindoornlaan ligt de grens op de duinrand (in het noorden samenvallend met de Duinweg). Bedoelde percelen cultuurgrond liggen ten oosten van het begrensde duingebied.

Meerdere insprekers hebben bezwaar tegen de aangekondigde aanwijzing van in eigendom en in pacht zijnde (agrarische) percelen. De insprekers menen dat deze percelen niet thuis horen in het Natura 2000-gebied en dat geen Natura 2000-waarden op de percelen aanwezig zijn.

De zienswijzen hebben geleid tot aanpassing van de begrenzing. Een aantal aan de binnenduinrand gelegen in agrarisch gebruik zijnde percelen, die geen directe betekenis hebben voor de instandhouding van het gebied zijn uit het gebied verwijderd. Dit betreft een perceel aan de Heereweg (Bakkum) ten noorden van Koningsbosch, diverse percelen aan het Jan Miessenlaantje (Bakkum) ten westen van Koningsbosch en enkele percelen aan de Oudendijk (Heemskerk).

Een inspreker stelt voor de grens van het gebied bij de Duinweg en de Hoogeweg in Bakkum te verplaatsen naar de westzijde van de Heereweg. De inspreker stelt dat Heereweg, Hoogeweg en Duinweg te veel verstoring veroorzaken waardoor de instandhoudingsdoelstellingen niet realistisch zijn aan de oostzijde van de Heereweg.

De inspreker geeft aan al 5 hectare kwijtgeraakt te zijn aan het woonlandschapsplan Zandzoom te Limmen, en 7 ha ten behoeve van woningbouw in Egmond aan de Hoef en Egmond-Binnen. De inspreker meent dat hiermee geen rekening is gehouden bij het vaststellen van de begrenzing van het Natura 2000-gebied.

De zienswijze is niet overgenomen. Ten oosten van de Heereweg zijn ook duinhabitattypen aanwezig zoals grijze duinen (H2130) en duindoornstruwelen (H2160). Wel zijn aantal in agrarisch gebruik zijnde percelen ten oosten van de Heereweg verwijderd (zie het antwoord op de vorige zienswijzen). Wellicht ten overvloede zij erop gewezen dat bij de begrenzing uitsluitend rekening is gehouden met ecologische criteria (zoals ligging habitattypen) (zie verder paragraaf 3.1 van deze bijlage en Nota van Antwoord 2007).

Een inspreker verzoekt het strandplateau Castricum aan Zee met een omvang van circa zes hectare expliciet te exclaveren. Het gebied omvat een parkeerterrein, toegangswegen, fietsenstalling, voetgangerszone en paviljoens/restaurants. De overwegingen om campings expliciet te exclaveren zijn ook van toepassing op Castricum aan Zee, aldus de inspreker.

De zienswijze is overgenomen. De betreffende recreatieve voorzieningen bestaande uit parkeerplaatsen, verhardingen en bebouwingen zijn verwijderd.

Meerdere insprekers betreuren het dat de campings in het Natura 2000-gebied uit de begrenzing zijn verwijderd. Hierdoor ontstaan gaten in een integraal te beschermen gebied. De campings kennen een cruciale ligging, met een gelijksoortige geomorfologische ondergrond, een ecologische verbindingsfunctie en een duinkarakteristieke vegetatie.

De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassing van het besluit. Op de uitgezonderde campings (Roompot bij Egmond aan Zee, Bakkum en Geversduin bij Castricum, Berenweide bij Heemskerk) zijn habitattypen zoals duinbossen (H2180) niet of nauwelijks aanwezig. Ook behoren ze niet tot leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Habitattypen zoals duinbossen zijn hoogstens in versnipperde vorm aanwezig: de intensief gebruikte campings bestaan uit vrij open terrein bestaande uit soortenarme grasvelden, infrastructuur en bebouwing afgewisseld door struwelen, verspreide bomen en/ of stukjes loof- en naaldbos.

Een inspreker stelt dat de overheid met twee maten meet omdat industriële waterwinning en grote campingbedrijven niet binnen de begrenzing zijn opgenomen.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven tot aanpassing van het besluit. Ten onrechte wordt gesteld dat met twee maten wordt gemeten. Pompstations en campings zijn in dit Habitatrictlijngebied uitgezonderd omdat habitattypen er niet voorkomen (zie vorige antwoord). Daarom is er geen reden deze terreinen binnen de begrenzing van het gebied te houden. Daarbij zij opgemerkt dat ingrepen die een externe werking hebben het beschermde gebied hebben ook op hun gevolgen zullen moeten worden getoetst. Wat dat betreft maakt het niet zoveel uit of het betreffende terrein in of buiten het Natura 2000-gebied is gelegen.

Een inspreker meent dat de begrenzing van Camping Bakkum niet correct is, omdat aan de westzijde de camping recent is uitgebreid met het Commissarisveld. Hetzelfde verzoekt de inspreker ten aanzien van het parkeerterrein van Camping Geversduin.

De zienswijze is overgenomen. Het Commissarisveld en het parkeerterrein zijn uitgezonderd. Beide hebben geen betekenis voor de instandhouding van het gebied.

Een inspreker merkt op dat een strook bos nabij de begraafplaats in Castricum ten onrechte buiten de begrenzing is komen te vallen. Het interne fietspad is ten onrechte aangezien voor een grensweg.

De zienswijze is overgenomen. De betreffende strook duinbos (H2180C) langs het fietspad ten noordwesten van de begraafplaats is weer toegevoegd.

Een inspreker verzoekt de kadastrale grenzen nauwkeurig aan te houden. Dit voorkomt dat bij werkzaamheden steeds moet worden nagegaan of de eigendomsgrens en de Natuurbeschermingswet wel gelijk lopen. De inspreker verzoekt specifiek om bij Heliomare in Wijk aan Zee de begrenzing aan te passen en te plaatsen op de kadastrale grens. Ook wordt aangegeven aan dat een strook bij het Vliegveld bij Bakkum opgenomen moet worden binnen de begrenzing.

De zienswijze is in zijn algemeenheid overgenomen omdat de betreffende kadastrale grenzen meestal samenvallen met de duinrand of overgangen in het duinlandschap. Eigendomsgrenzen vallen immers vaak samen met verschillen in grondgebruik (natuurgebied versus recreatieterrein, woningen met erven, begraafplaatsen, landbouwgronden enz.). Bij Heliomare was de grens in ontwerp al op de kadastrale lijnen van de betreffende duinpercelen gelegd wegens de aanwezigheid van habitattypen zoals grijze duinen (H2130A) en duindoornstruwelen (H2160). De strook duin bij het Vliegveld is opgenomen tot de rand van de camping Bakkum.

Meerdere insprekers hebben bezwaar tegen de aanwijzing van een deel van de Driehoek van Boreel. De insprekers wijzen op de agrarische bestemming van deze gronden en het gebrek aan Natura 2000-waarden op deze percelen. Meerdere insprekers zijn voorstander van de aanwijzing van de Driehoek van Boreel. Deze insprekers menen dat het relatief geïsoleerde gebied bij het Bram Heymanspad minder kwetsbaar en een meer geïntegreerd deel van Natura 2000 zal vormen. Daarnaast staan de tuinbouwactiviteiten in dit deelgebied al onder druk, waarbij de sector hier bovendien weinig vitaal is.

De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassing van het besluit. De betreffende percelen zijn gehandhaafd. In het bestemmingsplan Heemskerkerduin en Noorddorp, dat in december 2009 is vastgesteld, zijn bedoelde percelen inmiddels bestemd als "Natuur". Het terrein is in eigendom van het PWN. Na de inrichting en door het gevoerde beheer vindt ontwikkeling plaats van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190).

Een inspreker verzoekt zijn eigendom in het Tussenduin bij Heemskerk geheel toe te voegen. Dezelfde inspreker pleit er ook voor het gebied uit te breiden met het aangrenzende De Bock, een oude grotendeels onaangetaste binnenduinrand overgaand in een kwelweide. Het bos kwalificeert als binnenrandduinbos. Een andere inspreker verzoekt Noordoost-Oor, De Kloecke Richel en Rutteberg toe te voegen aan het Natura 2000-gebied. Dit deelgebied zou in 1992 al aangewezen zijn als Beschermd Natuurmonument maar is niet opgenomen in het Natura 2000-gebied. Op de Rutteberg zou Jacob van Rhuysdael zijn "Gezicht op Beverwijk" geschilderd hebben en De Kloecke Richel is een hooggelegen duinenrij die bescherming biedt tegen de wind en waar in de zomer nachtegalen zingen. De inspreker wijst op de unieke natuur aldaar en de duinen die overgaan in nollen en weiland.

De zienswijzen zijn overgenomen en het gebied is uitgebreid tot de Plesmanlaan. Het betreffende duinterrein bestaat voornamelijk uit het habitatype duinbossen (H2180A) met plaatselijk duindoornstruwelen (H2160).

Een inspreker wijst op een terrein ten noordwesten van Heliomare dat ten opzichte van het concept-aanwijzingsbesluit buiten de begrenzing is geplaatst. Dit terrein van circa 0,23 hectare kwalificeert zich voor het habitatype grijze duinen (H2130A).

De zienswijze is niet overgenomen. Het bedoelde terrein (tussen Heliomare en Relweg 57) bestaat uit een sterk vergraste vegetatie met verspreide duindoornstruiken en wordt niet tot het habitatype grijze duinen (H2130) of een ander habitatype gerekend (verspreide duindoornstruiken vormen geen aaneengesloten duindoornstruweel dat wordt opgevat als habitatype H2160).

Een inspreker verzoekt de begrenzing van het Natura 2000-gebied in Wijk aan Zee aan te passen op die plaatsen waar de planontwikkeling wordt voorgestaan, en daarbij die delen buiten de begrenzing te plaatsen. Hierbij gaat het om (a) de duinuitloper ten oosten van Heliomare, (b) de speelplaats met speeltoestellen

achter basisschool De Vrijheit, (c) de strook ten zuiden van buurthuis De Moriaan en (d) het terrein rondom de bestaande parkeerplaatsen aan de Rijckert Aertsweg nabij het Hotel het Hoge Duin tot aan het Zeepad.

De zienswijze is op enkele punten (b en c) overgenomen hoewel toekomstige plannen geen zelfstandige redenen vormen om de begrenzing van de gebieden aan te passen: vergunningverlening is de aangewezen weg om dergelijke projecten te realiseren (zie Nota van Antwoord 2000, paragraaf 2.2.4, geldt ook voor Habitatrichtlijngebieden). Niettemin is onderzocht of de plaatselijke omstandigheden (c.q. aanwezigheid van habitattypen) aanleiding vormen voor grenscorrectie.

(a) In het duinterrein ten oosten van Heliomare zijn de habitattypen grijze duinen (H2130A) en duindoornstruwelen aanwezig. Het is daarom niet mogelijk dit duinterrein aan de begrenzing te onttrekken omdat bij de begrenzing uitsluitend kan worden uitgegaan van ecologische argumenten (zie ook paragraaf 3.3).

(b) De (grotendeels verharde) speelplaats achter basisschool De Vrijheit (0,1 ha) is verwijderd: er zijn geen habitattypen aanwezig (wel ernaast: H2130A en H2160).

(c) De strook ten zuiden van buurthuis De Mondriaan (0,08 ha) is verwijderd: het is een sterk vergraste ruigtevegetatie die niet tot een habitatype behoort.

(d) Het bedoelde terrein, waarvan de vegetatie aansluit op de aangrenzende delen van de Dorpsduinen, betreft grotendeels grijze duinen (H2130A) met als kenmerkende soorten onder meer oor-, kegel- en nachtsilene, kruipend stalkruid, geel walstro, schermhavikskruid en grote ratelaar. Het is dus niet mogelijk dit terrein in deze aanwijzingsprocedure te verwijderen. In het kader van een eventuele vergunningsprocedure dient te worden bezien op welke wijze verplaatsing van het parkeerterrein mogelijk is zonder oppervlakte- en kwaliteitsverlies van H2130A.

Een inspreker is van mening dat de herontwikkeling van het terrein van revalidatiecentrum Heliomare in Wijk aan Zee tot woninglocatie, zoals vastgelegd in het Waterlandakkoord, mogelijk moet blijven.

Een inspreker is voorstander van het handhaven van de voorgenomen begrenzing bij de duinuitloper ten oosten van Heliomare, achter basisschool De Vrijheit en bij buurthuis de Moriaan.

Een inspreker ondersteunt het verzoek met betrekking tot verplaatsing van het parkeerterrein [zie boven, punt d] maar stelt de voorwaarde dat sanering van het oude terrein gegarandeerd wordt en dat de nieuwe locatie in de toekomst nooit bebouwd mag worden. Deze inspreker wijst op de ecologische potentie van het huidige parkeerterrein en de mogelijke brugfunctie die het terrein kan vervullen in de Ecologische Hoofdstructuur.

Voor de beantwoording van deze zienswijzen wordt verwezen naar het antwoord op de vorige zienswijze.

Meerdere insprekers maken bezwaar tegen de plannen voor herontwikkeling van Heliomare omdat hiermee geprobeerd wordt de invloedssfeer van bewoning dieper in het duingebied te plaatsen. Hierdoor gaat een belangrijke oppervlakte optimaal ontwikkelde habitat verloren, aldus de insprekers.

De zienswijze is overgenomen. Voor de motivering wordt verwezen naar de beantwoording van de zienswijze voor de vorige zienswijze (punt a).

Een inspreker geeft aan dat de noordgrens van het Paasduin aan de zuidrand van Wijk aan Zee onjuist is gedigitaliseerd waardoor de belangrijkste noordhelling juist buiten de aanwijzing blijft.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De grens volgt wel degelijk de kadastrale grens die over de noordhelling van het Paasduin loopt.

Een inspreker wijst op het Gaasterduin ten zuidoosten van Wijk aan Zee waar de habitattypen grijze duinen (H2130A) en duindoornstruwelen (H2160) voorkomen.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Dit gebied sluit in het westen aan op het Paasduin en is daarvan gescheiden door een kunstmatig aangelegd duin en een bosstrook langs de Bosweg. Voor zover bekend liggen genoemde habitattypen op enige afstand van het begrensde gebied (Paasduin).

Een inspreker verzoekt het beeldenpark "Een Zee van Staal" buiten de begrenzing te brengen of het als bestaand gebruik te handhaven. De inspreker vreest dat de aanwijzing tot Natura 2000-gebied en de expliciete vermelding van "Zee van Staal" in het ontwerp-aanwijzingsbesluit het beeldenpark in gevaar brengt.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het doel van de aanwijzing van het bedoelde deelgebied (gelegen ten zuiden van de Bosweg in Wijk aan Zee) is vooral de instandhouding van het habitattypen grijze duinen (H2130A). Zoals de website van het park (<http://www.eenzeevanstaal.nl/algemeen3.html>) zelf aangeeft kunnen natuurbehoud en beeldenpark hier goed samengaan:

"De beelden van Een Zee van Staal zijn geplaatst in een typisch zeedorpenlandschap [...]. Bij het ontstaan van het zeedorpenlandschap heeft de mens een hoofdrol gespeeld. [...] Een zeer dynamisch proces op kleine schaal dat zorgde voor bijzondere omstandigheden voor planten: opvallend arm aan struiken (armer dan de omliggende duinen) en kalkrijk. Op het terrein van Een Zee van Staal is dat allemaal terug te vinden. [...] En de sleutel voor de veelvormigheid van de vegetatie is de relatieve voedselrijkdom en humusarmoede. Een vegetatie die vooral in juli bloeit met als parel op de kroon de orchidee hondskruid. Ratelaar, liggend walstro, kruipend stalkruid, oorsilene, walstro-bremraap en bitterkruid-bremraap zijn maar een paar voorbeelden van de florasoorten die in dit unieke landschap voorkomen. Het beheer is eigenlijk eenvoudig: Het nabootsen van het vroegere gebruik. Een beetje begrazen, een beetje betreden, een beetje beelden plaatsen en beetje bescheiden blijven in het gebruik."

Dit betekent dus dat instandhouding van de habitattypen en het gebruik als beeldenpark elkaar niet hoeven uit te sluiten. Alleen als bestaand gebruik de realisatie van de instandhoudingsdoelstelling in de weg staat, dienen passende maatregelen te worden getroffen om negatieve effecten weg te nemen.

Een inspreker verzoekt de begrenzing van het gebied in de gemeente Velsen terug te brengen tot de begrenzing van het Habitatrictlijngebied op 8 april 2003. In de uitbreiding zijn namelijk onder meer een parkeerterrein, een weg, strandhuisjes en een aanlandingspunt voor het nearshore windpark gelegen, aldus de inspreker.

De zienswijze is niet overgenomen. Het bedoelde duingebied betreft het zuidelijke deel van de in het ontwerp voorgestelde uitbreiding ten westen en zuidwesten van Wijk aan Zee (met name Dorpsduinen, Vuurbaakduin en Paasduin). Het Vuurbaakduin (waarvan het zuidelijk deel in Velsen is gelegen) bestaat uit een afwisselend duinlandschap dat vooral bestaat uit de habitattypen grijze duinen (H2130A), duindoornstruwelen (H2160) en witte duinen (H2120). De uitbreiding is ecologisch gemotiveerd en kan dus niet ongedaan worden gemaakt om maatschappelijke redenen. Wel is aan de zienswijze tegemoet gekomen door de zeewaartse grens ook op kaart op de duinvoet te leggen waardoor wordt verduidelijkt dat de strandhuisjes niet in het gebied zijn gelegen. De parkeerplaats langs de Reyndersweg is op kaart uitgezonderd. Verharde wegen en bebouwing zijn tekstueel uitgezonderd (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.4).

Meerdere insprekers verzoeken de duinstrook ten zuiden van Wijk aan Zee tot aan het Noordzeekanaal binnen de begrenzing op te nemen. In dit gebied zijn de habitattypen embryonale duinen (H2110), witte duinen (H2120) en grijze duinen (H2130) aanwezig. Deze strook is nog geen 50 jaar oud, aan de zee kant zeer dynamisch, aan de landkant met een fraai ontwikkeld Anthyllido Silenetum nutantis, met volop de orchidee Anacamptis pyramidalis (hondskruid). Deze strook is het restant van het beroemde duingebied 'de Breesaap', dat door aanleg en steeds verdere uitbreiding van het industriegebied in de IJmond steeds smaller is geworden. Het vormt nog een ecologisch functionele verbindende schakel in de Hollandse duinketen.

De zienswijzen zijn niet overgenomen voor zover het het duingebied betreft ten zuiden van het in ontwerp begrensde gebied (ter hoogte van Hp 53 op de kaart). De zuidgrens van het gebied wordt gevormd door een strandtoegang met parkeerplaats (Vliegerpad, conform ontwerp). Ten noorden daarvan ligt een rijk geschakeerd duingebied met helmduinen (H2120), *grijze duinen (H2130A) en duindoornstruwelen (H2160). Direct ten zuiden van het Vliegerpad lopen alleen de helmduinen door en is de rest sterk verruigd (geen habitattypen). Voor het niet-opnemen van het strand wordt verwezen naar een eerder behandelde zienswijze met betrekking tot het habitattypen embryonale duinen (H2110).

Een inspreker verzoekt het bestaande kabeltracé en trafostation van het zeewindpark Egmond en van het zeewindpark Q7WP uit te sluiten van het Natura 2000-gebied, evenals de beoogde vijf windturbines langs de Reyndersweg in Velsen-Noord. Een inspreker geeft aan dat de energie opgewekt met offshore windmolens in Velsen aanlandt voor invoeding in het daar aanwezige hoogspanningsnet. Het beoogde tracé om met ondergrondse kabels vanaf zee aan te sluiten op het hoogspanningsnet valt binnen de Natura 2000-begrenzing. De inspreker verzoekt daarom het zuidelijk deel van het gebied buiten de aanwijzing te plaatsen, of een leidingstrook en ruimte voor een groot trafostation in de duinrand uit te sluiten.

De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassing van het besluit. Bouwwerken als een trafostation en windturbines zijn inclusief verhardingen tekstueel uitgezonderd (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.4). De bedoelde windturbines langs de Reyndersweg liggen buiten het gebied. Leidingstraten, zoals die ook door het duingebied lopen, zijn niet uitgezonderd omdat deze integraal onderdeel uitmaken van het duingebied waar zich duinhabitattypen kunnen bevinden. Het vrijwaren van gronden met het oog toekomstige projecten valt buiten het kader van deze aanwijzing. De vergunningenprocedure op grond van de Wet natuurbescherming is daarvoor de aangewezen weg.

4 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrictlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".

Verder is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering in het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring in Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een landelijk gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. De vrees wordt uitgesproken dat dit niet het geval is. Daarnaast wordt er verzocht om voor die soorten en habitattypen, waarvoor sprake is van een ongunstige staat van instandhouding, zowel landelijk als op gebiedsniveau een herstelopgave te formuleren tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het achterwege laten van adequate herstelopgaven wordt door insprekers als onacceptabel gezien en in strijd met de wettelijke verplichtingen.

In een zienswijze is gevraagd om alsnog, voor de soorten en habitattypen die zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding bevinden, minimaal complementaire doelen op te nemen in de gebieden waar herstelmogelijkheden zijn of migratie kan plaatsvinden.

Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelstellingen veel geleund wordt op informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren, die niet gebaseerd is op voldoende wetenschappelijke gegevens. Het is onduidelijk of deze waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen, dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Noordhollands Duinreservaat voor de recreatie, waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit in Europa vastgelegd. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van deze instandhoudingsdoelstellingen en de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen en soorten gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer de planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied van de betreffende soort.

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. In de aangepaste formulering van het tweede algemene doel is niet de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn (artikel 2) gevolgd, omdat het in de Richtlijn een algemene doelstelling van de Richtlijn betreft en in dit geval om de gebiedsspecifieke invulling daarvan gaat. Meer in het bijzonder: een Europese Richtlijn kan een bijdrage leveren aan het waarborgen van de biologische diversiteit, maar een gebied kan alleen bijdragen aan het behoud van de biologische diversiteit. Verder is de term "natuurlijke kenmerken" in de algemene doelen gehandhaafd, omdat dit een begrip is dat in de Richtlijn ook gebruikt wordt in verband met de bescherming van de gebieden (artikel 6).

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een habitatype of soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour "haalbaar en betaalbaar"

In de paragrafen 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd is op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied, nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te kunnen streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen

onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of staat de inspanning in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype grijze duinen (H2130). Voor dit habitatype zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour "strategisch lokaliseren"

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van "strategisch lokaliseren": behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA Water Research/EGG-consult³². In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn duurzamere situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van één of meerdere kernopgaven ("sense of urgency")³³, op de korte én lange termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat het resultaat van de bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005)³⁴ is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of mogelijke klimaatveranderingen. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om verslechtering van habitattypen en leefgebieden van (vogel)soorten te voorkomen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In bijlage B.4 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen waarvoor gebieden zijn aangewezen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan

³² KIWA & EGG (2007): Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

³³ Een "sense of urgency" is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

³⁴ Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden geëvalueerd en zo nodig kunnen worden bijgesteld (zie ook Nota van Antwoord, paragrafen 3.4 en 3.14):

- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de evaluatie van het Natura 2000-doelendocument.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waar het gebied voor is aangewezen niet in gevaar komt. De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of de soort. Ook bij de formulering van een doel voor vogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt het erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme

Beseft wordt dat het Noordhollands Duinreservaat een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Noord-Hollandse toeristische product. De duinen zijn de belangrijkste trekpleister voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar, ondanks de toeristische druk, natuurwaarden zich hebben kunnen handhaven of kunnen ontwikkelen. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van habitattypen of soorten noodzakelijk om een herstelopgave te formuleren, zoals bijvoorbeeld geldt voor witte duinen (H2120) in dit betreffende gebied. Wanneer er een herstelverplichting is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

Complementaire doelen

De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

De “ten gunste formulering”

Binnen het juridische kader van de Habitatrichtlijn is verslechtering van aanwezige waarden niet toegestaan. In aanwijzingsbesluiten wordt met een “ten gunste formulering” een uitzondering gemaakt als er uitbreiding moet plaatsvinden van een in ongunstige staat verkerend habitatype of soort én die uitbreiding alleen kan plaatsvinden ter plekke van een reeds aanwezig ander habitatype of leefgebied van een soort en het geen uitstel duldt (Natura 2000 doelendocument).

Ook het onderhavige besluit kent bijvoorbeeld de bepaling dat de oppervlakte van duindoornstruwelen (H2160) mag afnemen ten behoeve van witte duinen (H2120), grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190). Er moeten maatregelen genomen worden om de oppervlakte van de habitattypen witte duinen,

grijze duinen en vochtige duinvalleien te vergroten en hierbij is het toegestaan dat dit deels ten koste gaat van de oppervlakte van duindoornstruwelen.

Onderbouwing besluiten

In diverse ecologische rapporten³⁵ en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Wel wordt in paragraaf 4.4 van deze Nota van toelichting een globale, niet-uitputtende, omschrijving gegeven van de verspreiding van de habitattypen en soorten in dit gebied. Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.

Met betrekking tot de vraag op welke wijze de gunstige staat van instandhouding voor een bepaald habitatype of een bepaalde soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype of de betreffende soort een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006). De kernopgaven zijn in deze procedure dan ook niet aan spraak onderhevig.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Indien een soort of habitatype landelijk in een ongunstige staat van instandhouding verkeert, betekent dit niet automatisch dat in alle gebieden waar de betreffende waarde voorkomt hiervoor een hersteldoelstelling moet worden geformuleerd. In de Natura 2000 contourennotitie (2005) en het Natura 2000 doelendocument (2006) staan de hoofdlijnen voor het formuleren van de Natura 2000 doelen uitgewerkt. Daarmee is het Europese kader toegespitst op de Nederlandse situatie. Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitatype of van het leefgebied van een soort. Voor soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevende aantallen genoemd. Deze dienen als (minimale) draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de meeste potentie is om het habitatype of het leefgebied van de soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitattypen en soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura 2000-netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals soortenbescherming en het Natuurnetwerk Nederland. Voor een aantal habitattypen is in het Natura 2000 doelendocument de expliciete keuze gemaakt om niet te streven naar een gunstige staat van instandhouding (Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 138).

Monitoring

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van EZ zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De

³⁵ Zie voor een overzicht van de bronnen onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf in de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met het betrokken bevoegd gezag (ministerie van EZ, ministerie van Infrastructuur en Milieu, ministerie van Defensie en de provincies (Interprovinciaal Overleg)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied. Als uitgangspunt geldt echter wel dat er geen verslechtering mag optreden ten opzichte van 2004, het moment waarop door Brussel de communautaire lijst met Habitatrichtlijngebieden is vastgesteld. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde oppervlakte leefgebied en/of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitatypes per gebied. In de Nota's van toelichting bij de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of herstelopgave geldt. Zo is bijvoorbeeld een behoudopgave geformuleerd als er onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannings zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De "bestaande budgetten" waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn in het kader van het Bestuursakkoord Natuur en het Natuurpact aan de provincies ter beschikking worden gesteld. Voor beheer is het Subsidiestelsel Natuur- en landschapsbeheer (SNL) leidend, voor inrichting onder meer de provinciale Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Verder is er in het kader van het LIFE+-programma vanuit de Europese Commissie geld beschikbaar voor overheden en NGO's voor co-financiering van de ontwikkeling, implementatie, monitoring, evaluatie en communicatie van het Europees milieu- en natuurbeleid en van wetgeving op dit gebied, bijvoorbeeld voor projecten die gericht zijn op maatregelen voor behoud en herstel van Natura 2000-waarden.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker merkt op dat de grenzen van de verschillende evenwijdig aan de kust lopende duinzones niet goed gedefinieerd zijn. Zowel de term "buitenduin" als de term "zeereep" worden gehanteerd. De inspreker meent dat dit verwarring in de hand werkt.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. Waar dat aan de orde was is het woord "zeereep" vervangen door "buitenduin", met uitzondering van de overgenomen teksten van zienswijzen.

Een inspreker geeft aan dat in paragraaf 4.3 van het ontwerp-aanwijzingsbesluit, bij de alinea over duinbossen (H2180), het woord "geldt" twee keer voorkomt in de zin en daarom eenmaal verwijderd kan worden.

De zienswijze is overgenomen. Zie paragraaf 5.3 van de Nota van toelichting.

Meerdere insprekers menen dat uit de algemene doelen in de Nota van toelichting blijkt dat de omgeving van Natura 2000-gebieden ondergeschikt is en ten dienste staat van de aangewezen gebieden. De insprekers menen dat bij de eerste, tweede, vierde en vijfde doelstelling moet worden opgenomen dat deze alleen gelden voor het begrensde gebied.

De zienswijze is overgenomen. De algemene doelstellingen zijn in aantal en formulering gewijzigd. Uit de formuleringen blijkt dat de doelen betrekking hebben op het Natura 2000-gebied.

Een inspreker acht de argumentatie en de onderbouwing om de habitattypen duinheiden met struikhei (H2150), blauwgraslanden (H6410), galigaanmoerassen (H7210) toe te voegen en embryonale duinen (H2110) te laten vervallen onvoldoende. De verwijzing naar wetenschappelijk onderzoek op basis waarvan deze typen later zijn toegevoegd ontbreekt.

De zienswijze heeft tot aanpassing van het besluit geleid. De motivering van toegevoegde en verwijderde waarden ten opzichte van de aanmelding (Habitatrichtlijngebieden), en ontwerpbesluiten zijn nader gemotiveerd in bijlage B.1 van de Nota van toelichting. Meer specifiek voor dit gebied geldt dat uit recente inventarisaties blijkt dat de habitattypen witte duinen (H2120), duinbossen (H2180) en galigaanmoerassen (H7210) in het gebied voorkomen. Het habitatype embryonale duinen komt niet binnen de begrenzing van het gebied voor. Zie paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting voor een globale beschrijving van het voorkomen van de aangewezen habitattypen.

Een inspreker merkt op dat door zandsuppleties aan de duinvoet embryonale duinen (H2110) frequenter ontstaan dan vroeger. De inspreker meent dat ook dit habitatype aan het Natura 2000-gebied toebedeeld zou moeten worden. Een andere inspreker pleit voor opname van het habitatype embryonale duinen (H2110) over de gehele lengte van de kustlijn langs het Noordhollands Duinreservaat. Door het eerder ontbreken van informatie in de Landelijke Vegetatie Databank is dit habitatype waarschijnlijk niet eerder opgenomen.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. De westgrens van het gebied ligt op de duinvoet (conform de grens van het beschermd natuurmonument "Duinen van Bergen"). In dit geval betreft dit globaal de zeewaartse grens van het habitatype witte duinen in het buitenduin (H2120). De embryonale duinen liggen op het strand en vallen daarmee dus buiten de begrenzing van het aangewezen gebied.

Een inspreker meent dat een strijdigheid bestaat tussen het ontwerp-aanwijzingsbesluit en het profielendocument in relatie tot witte duinen (H2120). In het ontwerp-aanwijzingsbesluit wordt gesteld dat de witte duinen (H2120) van groot belang zijn voor de nieuwvorming en kwaliteitsverbetering van grijze duinen (H2130) en natte duinvalleien. Dit zou impliceren dat witte duinen (H2120) ook gemengd met andere habitattypen kunnen voorkomen. De inspreker verzoekt daarom het woord "achtergelegen" uit het ontwerp-aanwijzingsbesluit te verwijderen.

De zienswijze is overgenomen, zie paragraaf 5.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker stelt voor om, in relatie tot duinheiden met kraaihei (H2140), in het aanwijzingsbesluit toe te voegen: "Ten behoeve van de uitbreiding van vochtige duinvalleien (H2190C), is enige inkrimping van de oppervlakte verdroogde kraaiheivelden (H2140) toegestaan. Na (natuurlijke) verdroging ontstaan deze habitats op den duur weer opnieuw."

De inspreker stelt ook dat uitbreidingspotenties voor ontkalkte vochtige duinvalleien (H2190C) in het Noordhollands Duinreservaat niet groot zijn, hoewel de uitbreidingspotenties voor de andere subtypen van vochtige duinvalleien wel groot zijn. De insprekers stellen de volgende tekst voor: "Verdere uitbreiding van alle subtypen is gewenst. Vooral voor subtype C, ontkalkt, dat door verdroging sterk is achteruitgegaan, is uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van kwaliteit van belang."

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. De duinen van het Noordhollands Duinreservaat zijn voor meer dan 90% kalkrijk. Daarom is de potentie voor het habitattype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (H2190C), gering. Naar aanleiding hiervan is de doelstelling van het subtype *ontkalkt* aangepast naar "behoud oppervlakte", zie ook bijlage B.4.1. Hiermee vervalt de noodzaak van een "ten gunste formulering". Zie voor de voorwaarden voor een "ten gunste formulering" paragraaf 4.1 van deze bijlage C.

Het voorstel met betrekking tot aanpassing van de doelen van de andere drie subtypen is overgenomen. Er is in dit gebied potentie voor uitbreiding van de subtypen: *open water* (subtype A), *kalkrijk* (subtype B) en *hoge moerasplanten* (subtype D). Zie ook bijlage B.4.1.

Een inspreker meent dat de toelichting in het ontwerp-aanwijzingsbesluit bij duinheiden met struikhei (H2150) onjuist is en stelt voor: "Duinheiden met struikhei (H2150) komen in goed ontwikkelde vorm en in aanzienlijke oppervlakte voor in de duinen bij Bergen. In de duinen bij Bakkum komen enkele kleine heiveldjes voor."

De zienswijze heeft tot aanpassing van het besluit geleid. De toelichting op het doel is aangepast, zie paragraaf 5.3 van de Nota van toelichting. Het tekstvoorstel van de inspreker is echter niet overgenomen, want de locatie van het habitattype wordt in principe niet vermeld in paragraaf 5.3. Dit is opgenomen in paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting. Hier wordt het voorkomen van alle voorkomende habitattypen in het gebied globaal omschreven.

Een inspreker vraagt waar en in welke mate het habitattype duindoornstruwelen (H2160) verdwijnt ten gunste van grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190). De inspreker vraagt ook hoe en in hoeverre aanwezige zoogdieren en vogels hiervan gevolgen ondervinden.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. In het beheerplan zullen instandhoudingsdoelstellingen uitgewerkt worden in omvang, ruimte en tijd. Indien daartoe aanleiding is zal daarbij ook worden aangegeven op welke wijze beheermaatregelen rekening houden met bijzondere zoogdieren en vogels in het gebied. Zie voor verdere informatie Nota van Antwoord paragraaf 1.5.

Een inspreker zou graag weer zien dat de passage uit het doelendocument om het areaal duinbossen, droog (H2180A) uit te breiden door omvorming van bestaande bossystemen weer opgenomen wordt in het aanwijzingsbesluit. Uitbreiding van de duinbossen is volgens de inspreker nodig om de sterke verbraming, vergrassing en uitbreiding van Amerikaanse vogelkers tegen te gaan.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. Duinbossen, *droog* (subtype A) verkeren landelijk op alle aspecten in een gunstige staat van instandhouding, waardoor de landelijke doelstelling gesteld is op "behoud oppervlakte en kwaliteit". De doelstelling van het Noordhollands Duinreservaat sluit aan op de landelijke doelstelling. Slechts bij hoge uitzondering wordt een ambitieuzere doelstelling dan de landelijke doelstelling opgelegd in een aanwijzingsbesluit (zie bijlage B.4.1). Desgewenst kan in het beheerplan alsnog gestreefd worden naar uitbreiding van dit habitattype, mits daarbij rekening gehouden wordt met de overige Natura 2000 doelen in het gebied.

Een inspreker meent dat het habitattype blauwgraslanden (H6410) in de binnenduinstrand dient te vervallen omdat het habitattype daar in het verleden niet werd aangetroffen. De inspreker baseert zich hierbij op

pagina 378 van Veenman's Agrarische Winkler Prins, Encyclopedie voor Landbouw, tuinbouw en bosbouw, uitgave 1954.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. Aanwijzingen van doelen zijn gebaseerd op recente informatie. In het Natura 2000 profielendocument (2008) staat beschreven aan welke voorwaarden de vegetatie moet voldoen om tot het habitatype gerekend te worden. De vegetatie in het Noordhollands Duinreservaat voldoet aan deze voorwaarden. Zie paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting voor een globale beschrijving van het voorkomen van het habitatype.

Een inspreker stelt dat de instandhoudingsdoelstelling voor de gevlekte witsnuitlibel (H1042) niet haalbaar is omdat de soort niet voorkomt in het Natura 2000-gebied.

Een andere inspreker merkt op dat in 2006 toch weer enkele exemplaren van de gevlekte witsnuitlibel (H1042) zijn waargenomen. Door de meerjarige levenscyclus en de lage aantallen waarnemingen zou de soort wel aanwezig zijn geweest, maar eerder over het hoofd gezien. De inspreker hoopt dat dit aanleiding geeft om de gevlekte witsnuitlibel in artikel 1.3 te vermelden.

Conform de aanmelding is het gebied aangewezen voor de gevlekte witsnuitlibel. Aanvankelijk leek de reeks waarnemingen slechts te duiden op zwervers vanuit andere gebieden, maar vanaf 2014 is jaarlijks met zekerheid voortplanting vastgesteld. Daaruit blijkt dat er sprake is van een bestendige populatie.

Een inspreker stelt dat de instandhoudingsdoelstelling voor het paapje (A275) en de tapuit (A277) niet realistisch zijn gezien de sterke afname van de broedparen in de laatste jaren, en de toename van het aantal vossen en roofvogels.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen. Zie verder bijlage B.2 van de Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt in het aanwijzingsbesluit de doelstelling op te nemen om het aantal tapuiten (A277) minimaal overeen te laten komen met het aantal ten tijde van aanwijzing als beschermd natuurmonument in 1995. Het open duingebied vormt één van de laatste uitwijkplaatsen van deze karakteristieke vogelsoort, die een wezenlijk kenmerk van het gebied vormt, aldus de inspreker. In 2000 waren nog tien territoria van de tapuit (A277) aanwezig. Om dit doel te bereiken moet ook gelet worden op handhaven van de rust, het voorkomen van een te hoge predatiedruk op legfels en verstoring door vossen.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen. Zie verder bijlage B.2 van de Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt in het aanwijzingsbesluit de doelstelling op te nemen dat de aantallen van de bergeend (A048) en wulp (A160) minimaal overeenkomen met de aantallen zoals ten tijde van de aanwijzing als beschermd natuurmonument in 1995. Het open duingebied vormt één van de laatste uitwijkplaatsen van deze karakteristieke vogelsoorten, die een wezenlijk kenmerk van het gebied vormen, aldus de inspreker. In 2000 waren zeven territoria van de bergeend (A048) en nog tien territoria van de wulp (A160) aanwezig. Om dit doel te bereiken moet ook gelet worden op handhaven van de rust, het voorkomen van een te hoge predatiedruk op legfels en verstoring door vossen.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. Voor de bergeend en de wulp kunnen alleen instandhoudingsdoelstellingen worden opgenomen indien het niet-broedvogels betreft en het gebied (tevens) als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Dat is hier niet het geval. Zie ook de algemene tekst in hoofdstuk 5

van de Nota van toelichting over de instandhouding van doelsoorten die zijn opgenomen in een beschermd natuurmonument.

Een inspreker verzoekt in het aanwijzingsbesluit de doelstelling op te nemen dat de aantallen van de boompieper en de patrijs minimaal overeenkomen met de aantallen zoals ten tijde van de aanwijzing als beschermd natuurmonument in 1995. Het open duingebied vormt één van de laatste uitwijkplaatsen van deze karakteristieke vogelsoorten, die een wezenlijk kenmerk van het gebied vormen, aldus de inspreker. Om dit doel te bereiken moet ook gelet worden op handhaven van de rust, het voorkomen van een te hoge predatiedruk op legsels en verstoring door vossen.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. Genoemde soorten behoren niet tot de vogelsoorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden opgenomen. Zie voor meer informatie de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, deel 1, hoofdstuk 1.

5 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt door diverse insprekers gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de ondernemers in de nabijheid van het Natura 2000-gebied. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de externe werking, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000, de relatie met de Kaderrichtlijn Water en de relatie met bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Wet natuurbescherming een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt.

In het beheerplan zal duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, waar habitattypen en leefgebieden van soorten onderdeel van uitmaken, kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet van toepassing op de beoordeling van effecten op Natura 2000-gebieden. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij³⁶ werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake kan zijn van verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

Ingevolge de Wet natuurbescherming maken de doelstellingen ten aanzien van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van voormalige beschermde natuurmonumenten geen onderdeel meer uit van de instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000-gebied.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals fietsen, wandelen of het laten loslopen van de hond. In het aanwijzingsbesluit staat alleen voor welke waarden het gebied is aangewezen, welke instandhoudingsdoelstellingen gelden en wat de grens van het betreffende gebied is. In het besluit zelf is niet aangegeven of, en onder welke voorwaarden, een activiteit kan worden toegestaan.

³⁶ Wet van 9 juni 1994, houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij). Staatsblad 1994, nr. 634.

Op grond van de Wet natuurbescherming geldt een vergunningplicht voor activiteiten in en om Natura 2000-gebieden die gelet op de instandhoudingdoelstellingen van het gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

In de wet is op deze vergunningplicht een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik. Bestaand gebruik is sinds de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 door de Crisis- en herstelwet altijd vergunningvrij, tenzij het gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied. De Wet natuurbescherming vermeldt dat het verbod, bedoeld in artikel 2.7, tweede lid, niet van toepassing is *"op andere handelingen als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel b, die op de referentiedatum bekend waren, of redelijkerwijs bekend hadden kunnen zijn bij het bestuursorgaan dat bevoegd is voor de verlening van de vergunning, en zij sedertdien niet of niet in betekenende mate zijn gewijzigd. De referentiedatum, bedoeld in de eerste volzin, is: a. 31 maart 2010, of b. ingeval het desbetreffende gebied eerst na 31 maart 2010 een Natura 2000-gebied is geworden, een door Onze Minister te bepalen datum die niet later is gelegen dan de datum waarop dat gebied een Natura 2000-gebied is geworden."*

Om te voorkomen dat het bestaand gebruik de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert en dat er door bestaand gebruik storende factoren optreden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, draagt het bevoegd gezag de verantwoordelijkheid dat er in het gebied passende maatregelen genomen worden. In het uiterste geval kan dit betekenen dat op last van het bevoegd gezag het bestaande gebruik wordt stilgelegd.

In het beheerplan zal het bestaand gebruik beschreven moeten worden en zal zo nodig aan voorwaarden worden gebonden.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Wet natuurbescherming kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen³⁷, provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (zie ook paragraaf 6.3.2 van de Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering en kustbeheer in relatie tot Natura 2000

De veiligheid van de gebieden geldt als een dwingende reden van groot openbaar belang die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen met een significant effect in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen. Dat betekent dat Natura 2000 het waarborgen van de (kust- en water)veiligheid niet in de weg zal staan. Zie ook

³⁷ Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden). Staatsblad 2002, nr. 115.

paragraaf 6.3.3 van de Nota van Antwoord. Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde in de Natura 2000-beheerplannen (zie ook paragraaf 1.1.8 van de Nota van Antwoord).

Relatie met stikstof

Stikstof is een groot probleem bij de implementatie van Natura 2000 en daarmee het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Van de 166 aangewezen natuurgebieden in Nederland zijn er 133 stikstofgevoelig. In Nederland wordt het probleem van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden zwaarder gevoeld dan in de ons omringende landen. Dat heeft te maken met het feit dat we in een dicht bevolkt land leven, waarin kwetsbare natuur en bijvoorbeeld (snel)wegen dicht bij elkaar liggen. Om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren moet de neerslag van stikstof uit vooral landbouw, verkeer en industrie minder worden.

Tegen die achtergrond is het steeds moeilijker vergunningen te verlenen voor nieuwe economische activiteiten die tot extra uitstoot van stikstof (kunnen) leiden in en rond de natuurgebieden. Projecten kunnen alleen doorgang vinden indien aangetoond kan worden dat er geen verslechtering van de kwaliteit van de habitats³⁸ optreden en de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied niet in gevaar komen.

In het Natura 2000-gebied Noordhollands Duinreservaat is het habitattypen grijze duinen (H2130) het meest gevoelig voor stikstof³⁹.

In 2007 is het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 vastgesteld. Met behulp van dit toetsingskader konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of er zich nieuwe bedrijven konden vestigen. In maart 2008 oordeelde de Raad van State dat dit toetsingskader onvoldoende zekerheid biedt over het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van het voormalig ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Taskforce Trojan ingesteld. Deze Taskforce heeft vervolgens een handreiking opgeleverd waarmee het bevoegd gezag maatwerk kan leveren bij de beoordeling van (nieuwe) activiteiten. Deze maatwerkoplossing bleek echter niet altijd werkbaar in de praktijk. Vervolgens is de commissie Huys gevraagd om een advies. Samengevat luidde dit advies dat er ruimte is voor economische ontwikkeling in Natura 2000 gebieden mits wordt zeker gesteld dat ecologische en economische doelen gelijktijdig en in samenhang worden beschouwd. Om dat uitgangspunt in de praktijk toepasbaar te maken is er gestart met de programmatische aanpak stikstof (PAS).

Duidelijk is dat het stikstofprobleem te groot is voor één partij. Essentie is dat de PAS in beeld brengt wat de bijdrage op verschillende niveaus (generiek, provinciaal, gebiedsgericht) en van verschillende sectoren (landbouw, verkeer, industrie) is aan de oplossing van het probleem. Onder oplossing verstaan we het geleidelijk maar onvermijdelijk omlaag brengen van de stikstofdepositie, waardoor de instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden, maar waarbij economische ontwikkelingen mogelijk blijven. Dit wil niet zeggen dat iedere economische ontwikkeling mogelijk blijft. Het incalculeren van ruimte voor economische ontwikkelingen (ontwikkelingsruimte) maakt onderdeel uit van de aanpak.

Meer informatie over de stand van zaken rond de PAS is te vinden op de website: <http://pas.natura2000.nl/>

Kaderrichtlijn Water

Het Noordhollands Duinreservaat maakt deel uit van het stroomgebiedbeheerplan voor de Rijn-Delta⁴⁰ dat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld is. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan

³⁸ Het betreft zowel stikstofgevoelige habitattypen als stikstofgevoelige leefgebieden van Natura 2000-soorten.

³⁹ H.F. van Dobben, R. Bobbink, D. Bal en A. van Hinsberg, 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra. Alterra-rapport

⁴⁰ <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/>

in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Tot gebiedsspecifiek maatwerk behoort bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenst Grond en Oppervlakte Water Regimes (GGOR's)⁴¹.

Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen.

Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

Waterwinning

Zie ook Nota van Antwoord 4.5.2.

5.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Een inspreker vraagt aandacht voor het zwaarwegende maatschappelijke belang van netwerken voor energievoorzieningen. De inspreker vindt onduidelijk welke belemmeringen volgen uit de aanwijzing tot Natura 2000-gebied en wijst op de noodzaak van onderhoud, uitbreiding en vervanging van de kabel- en leidingstroom.

Eerst in het beheerplan kan een nauwkeuriger vaststelling van de gevolgen van de aanwijzing voor het bestaande gebruik plaatsvinden. Daarnaast brengt artikel 2.7, tweede lid, van de Wet natuurbescherming met zich mee dat een vergunning op grond van die wet nodig is, indien sprake is van een project dat, of andere handeling die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitat en habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Of activiteiten in het belang van netwerken in het beheerplan kunnen worden vrijgesteld van vergunningplicht of in een voorkomend geval een vergunning al dan niet kan worden verleend, kan niet op voorhand in algemene zin in een besluit als het onderhavige worden vastgesteld, maar dient in het beheerplan zelf te worden bepaald.

⁴¹ De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

6 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

6.1 ALGEMEEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van soorten als de nauwe korfslak (H1014. Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

De Nota van Antwoord gaat in paragraaf 1.4 in op de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. De onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een verbijzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld ("koppelingsafspraken"). De provincies zijn voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de betrokken partijen in de gebieden concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze afspraak beoogde draagvlak te creëren voor de beheerplannen en de implementatie daarvan en meer inzicht te geven in de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing. De besluitvorming over de definitieve aanwijzingsbesluiten van deze gebieden is daarom uitgesteld tot na 1 september 2009. In het kader van de "koppelingsafspraken" hebben de provincies tot 1 september 2009 de mogelijkheid gehad om gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen in te dienen die voortkwamen uit de opgestelde concept-beheerplannen. De wijzigingsvoorstellen zijn in samenhang met de zienswijzen en op eenzelfde manier, zorgvuldig in overweging genomen. Bij brief van 26 januari 2010 zijn de provincies op de hoogte gebracht van hoe de minister voornemens is met de voorstellen van de provincies in het definitieve besluit om te gaan. Binnen het reguliere proces van de aanwijzing zijn alle overige zienswijzen behandeld.

Voor de gebieden waarvoor op 1 september 2009 nog geen concept-beheerplan was opgesteld, geldt dat evident nieuwe inzichten uit het beheerplanproces eveneens in het reguliere aanwijzingstraject zijn meegenomen, ook hier met inachtneming van de ingediende zienswijzen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Het aanwijzingsbesluit legt - naast de begrenzing - de instandhoudingsdoelstellingen vast waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied is aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen geven op hoofdlijnen duidelijkheid over het ambitieniveau (zie ook paragraaf 4.1 van deze bijlage), in termen van "behoud" en "uitbreiding"/"verbetering" van de omvang en kwaliteit van betreffende aangewezen habitatype of leefgebied van een (vogel)soort. De uitwerking in omvang, ruimte en tijd van de instandhoudingsdoelstelling(en) uit het aanwijzingsbesluit, is een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor het realiseren van deze instandhoudingsdoelstellingen bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, dan behoort dit ook in het beheerplan geregeld te worden. Dat kan betekenen dat er ook maatregelen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, kan bestaand gebruik een plaats in het beheerplan krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik, echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste ecologische randvoorwaarden ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In het beheerplan zal dus ook aan de orde komen of bestaand gebruik (mogelijk onder voorwaarden) overeenkomstig het beheerplan kan worden uitgeoefend. Kan het bestaand gebruik niet overeenkomstig het beheerplan uitgeoefend worden en zorgt het bestaand gebruik ervoor dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert of dat er door het bestaand gebruik storende factoren optreden die geleid tot de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, dan moet het bevoegd gezag passende maatregelen treffen. Het bevoegd gezag kan dan de aanschrijvingsbevoegdheid gebruiken.

De opstellers van het beheerplan zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik om willen gaan en hoe zij dit in het beheerplan zullen opnemen. Mogelijk kan niet voor al het bestaand gebruik ten tijde van het vaststellen van het beheerplan worden bepaald wat het effect is op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gevallen zal dan een eventuele aanschrijving plaats moeten vinden indien blijkt dat er toch (significante) negatieve effecten zijn op de instandhoudingsdoelstellingen.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Wet natuurbescherming. De huidige regels voor jacht en wildbeheer volgens de Wet natuurbescherming zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over wildbeheer en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het Faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan. Voor dit gebied is dat de Provincie Noord-Holland. Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden of vertegenwoordigers te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer of hun vertegenwoordigers te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

6.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Meerdere insprekers maken bezwaar tegen de instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype vochtige duinvalleien (H2190) of tegen vernatting in het algemeen. Uitbreiding van het habitatype zou leiden tot vernatting waardoor het onmogelijk wordt om caravans te verplaatsen op het naast het duingebied gelegen kampeerterrein, het grasveld zal worden stuk gereden, opstallen kunnen verzakken en kelders vollopen. Daarnaast zullen bollen en andere gewassen niet of nauwelijks wortels vormen door deze vernatting. Ook vrezende insprekers beperkingen van het gebruik van grondwater voor beregening en overlast van insecten of onkruiden.

De zienswijzen hebben niet tot aanpassingen van het besluit geleid. Bij het opstellen van de instandhoudingsdoelstellingen is bepaald in welke gebieden uitbreiding en kwaliteitsverbetering het meest kansrijk zijn, aansluiten bij bestaand beleid en de minste inspanning vereisen. Eventuele gevolgen voor de omgeving en daartoe te treffen maatregelen zullen worden uitgewerkt in het beheerplan. Zowel interne als (eventuele) externe waterhuishoudkundige maatregelen zijn in het beheerplan aan de orde. Het genoemde onderwerp kan bij het opstellen van het beheerplan worden ingebracht, zodat daar de afweging gemaakt kan worden welke waterhuishoudkundige maatregelen meest optimaal zijn.

Een inspreker verzoekt uitleg over de onwaarschijnlijke conclusie dat de additionele kosten in de binnenduinrand voor land- en tuinbouw nul zijn, zoals weergegeven in de quick scan van het LEI (2006). De inspreker meent dat geen rekening is gehouden met bedrijven en burgers, de kosten worden zoveel mogelijk afgeschoven op andere beleidsaspecten en weer andere kosten kunnen niet worden bepaald door gebrek aan kennis.

Een andere inspreker geeft aan dat in de Nota Ruimte de gebieden achter de duinen aangewezen zijn als landbouwontwikkelingsgebieden voor de bloembollenteelt, en dat de bloembollenstreek aangewezen is als greenport. De inspreker pleit er in dit licht voor om Natura 2000 te zien in samenhang met regionaal economisch en ruimtelijk beleid, ook in andere delen van Nederland.

De sociaaleconomische gevolgen van Natura 2000 hebben zeer nadrukkelijk de aandacht. Dat heeft gegolden voor het strategisch lokaliseren van doelen bij de aan te wijzen gebieden. En dat geldt nu vooral ook voor de uitwerking van de doelen en maatregelen in het beheerplan, want daar ligt de sleutel voor een goede balans op dit punt. De Habitatrichtlijn bepaalt dat bij de maatregelen rekening moet worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, en met de regionale en lokale bijzonderheden. In Nederland is het beheerplan bij uitstek het instrument om invulling te geven aan deze aspecten. Daarin worden de instandhoudingsdoelen in tijd, ruimte en omvang uitgewerkt. Het is ook het instrument om duidelijkheid te verschaffen of bestaand gebruik en voorzienbare ontwikkelingen als infrastructurele voorzieningen of vestiging van bedrijven, al dan niet onder voorwaarden en beperkingen, in overeenstemming zijn met de gebiedsdoelen.

7 REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie.

De aanwijzingsbesluiten zelf geven, sinds de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming, geen recht op schadevergoeding (art. 6.3, eerste lid, Wnb).

Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaand gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door het weigeren van een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming (of door een daaraan verbonden voorwaarde) of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de realisering van de doelen in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 6.3 van de Wet natuurbescherming (voorheen: artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998) is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren in zienswijzen is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 (thans: Artikel 6.3 van de Wet natuurbescherming) onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve indien sprake is van algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De

bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de Staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

Deze publicatie is een uitgave van:

Ministerie van Economische Zaken

Postbus 20401 | 2500 EK Den Haag

Juli 2017